

KUJAWSKO-POMORSKI
PRZEGLĄD OŚWIATOWY

UczMy

ISSN 2300-830X

III - IV 2023

Nr 2(49)

SOLIDARNI
Z UKRAINĄ

KSZTAŁCENIE
ZAWODOWE

OKULARY VR

OZOBOTY

DRUKARKI 3D

CZUJNIKI
PASCO

ESCAPE ROOM

KIERMASZ EDUKACYJNY

22 kwietnia 2023 roku

w godz. 10.00-13.00

KPCEN w Bydgoszczy
ul. Jagiellońska 9

W programie:

- WYKŁAD - Tomasz Trawiński
*Rola dorosłych w kształtowaniu zachowań
i postaw młodych ludzi*
- KONSULTACJE nie tylko przedmiotowe
- POKAZY:
 - okulary VR
 - drukarki 3D
 - trening funkcjonalny
 - mobilny escape room
 - skaner 3D
 - roboty
 - czujniki PASCO
- STOISKA WYDAWNICZE
- LOTERIA Z NAGRODAMI

Szczegóły
i zapisy:

Koordinator:

Michał Babiarczyk
Urząd Marszałkowski Województwa
Kujawsko-Pomorskiego

Redaktorzy:

Dorota Łańcucka
KPCEN we Włocławku

Danuta Potręć
KPCEN w Toruniu

Anna Rupińska
KPCEN w Bydgoszczy

Zespół redakcyjny:

Ewa Kondrat
Anna Puścińska
Katarzyna Karska-Rasmus
Tadeusz Wański
(projekt okładki)

Korekta:

Anna Rupińska

Opracowanie graficzne i skład:

Monika Lis

Wydanie cyfrowe:

Krzysztof Kosiński

Przyjmowanie materiałów:

e-mail: d.lancucka@cen.info.pl
e-mail: Danuta.Potrec@kpcen-torun.edu.pl
e-mail: anna.rupinska@cen.bydgoszcz.pl

Wydawca:

Kujawsko-Pomorskie Centrum
Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy
Kujawsko-Pomorskie Centrum
Edukacji Nauczycieli w Toruniu
Kujawsko-Pomorskie Centrum
Edukacji Nauczycieli we Włocławku

Skład i druk:

Kujawsko-Pomorskie Centrum
Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy
ul. Jagiellońska 9, 85-067 Bydgoszcz

Redakcja zastrzega sobie prawo
adiustowania i skracania tekstów
oraz niezwracania materiałów

Na okładce:

Canva dla Edukacji

Czasopismo UczMy

KSZTAŁCENIE ZAWODOWE

Anna Jankowska <i>Doradztwo zawodowe – zdobywanie doświadczenia i zbieranie informacji o sobie</i>	5
Wiesława Kitajgrodzka <i>Rekrutacja do szkół ponadpodstawowych na rok szkolny 2023/2024 – o czym warto wiedzieć</i>	7
Magdalena Niżnik <i>Wybór szkoły ponadpodstawowej</i>	10
Justyna Kopczyńska, Joanna Orylska-Barczak <i>Przepis na sukces w kształceniu zawodowym</i>	12
Anna Augustynowicz <i>Znaczenie języka niemieckiego zawodowego w procesie edukacji</i>	13
Roma Gorczyca <i>Technologia cyfrowa a rynek pracy przyszłości, czyli... walka ze sztuczną inteligencją</i>	15
Justyna Miklaszewska-Polcyn, Dorota Salińska <i>Kształcenie zawodowe i rozwój kompetencji zawodowych w kontekście projektów międzynarodowych i realizacji projektu PO WER „Design yourself for life”</i>	17
Katarzyna Dulcka <i>Aspekty kształcenia zawodowego w OHP – na co dzień i w projektach</i>	19
Mieczysława Jankowska <i>Niepełnosprawność nie ogranicza</i>	21
Mariusz Włodarczyk <i>Szkola przysposabiająca do pracy szansą na dobre przygotowanie do dorosłego życia</i>	23

OBLICZA EDUKACJI

Grażyna Troszyńska <i>Zachować pamięć. Historia i kultura dwóch narodów – seminarium w Yad Vashem</i>	25
Dorota Łańcucka <i>O wychowaniu do wartości we włocławskim KPCEN</i>	27
Grzegorz Nazaruk <i>Czy szkoła zabija kreatywność?</i>	29
Iwona Rostankowska <i>Matura to bzdura? Egzamin dojrzałości z języka polskiego w 2023 roku</i>	30

Z PRAKTYKI NAUCZycIELA

Maria Lesisz-Wojciechowska <i>Kiedy chętnie uczymy się języków obcych?</i>	33
Agnieszka Zimnicka <i>Zajęcia rozwijające kompetencje kluczowe w procesie uczenia się</i>	35
Ewa Sztolcman <i>Praca z uczniem trudnym wychowawczo w szkole masowej</i>	37
Agnieszka Kwiatkowska <i>Rola i znaczenie komputera w rozwoju twórczym dziecka niepełnosprawnego intelektualnie i z zespołem Aspergera</i>	39
Anna Baranowska, Magdalena Błochowicz, Marta Turska <i>Opowieści... chemicznej treści - innowacja pedagogiczna w grupie świetlicowej</i>	41
mgr Renata Bialecka, mgr Joanna Estkowska <i>Komputer w laboratorium fizyczno-chemicznym – innowacja pedagogiczna</i>	43
dr Malwina Mikołajczak-Lutrzykowska <i>Rola rodziców w edukacji muzycznej dziecka</i>	44

BIBLIOTEKI PEDAGOGICZNE DLA EDUKACJI

Anna Wiligalska <i>Kształcenie zawodowe - zestawienie bibliograficzne w wyborze</i>	46
--	----

Szanowni Państwo

„Generałowie przygotowują się zawsze do poprzedniej wojny” - głosi powiedzenie przypisywane Sun Zi, chińskiemu strategowi i taktykowi prowadzenia wojny, który żył dwa i pół tysiąca lat temu. I choć brzmi to jak kpina z wyższych rangą wojskowych, w rzeczywistości jest prostą konstatacją faktów. Wszyscy wiedzą o rodzaju broni, którą posługiwali się i jakie manewry wykonywali zwycięzcy ostatniej batalii. Nikt jednak nie ma pojęcia o planowanych przez nich, przyszłych strategiach i nowym uzbrojeniu przygotowywanym dla kolejnych zmagania wojennych.

Skąd ten militarny wstęp w czasopiśmie poświęconym edukacji i wychowaniu, czyli zajęciom jak najbardziej pokojowym? Ano dlatego, że wobec wyzwań, przed którymi stają współcześni pedagodzy, problemy dawnych i obecnych generałów wydają się błahe.

Dotyczy to zwłaszcza nauczycieli zawodu, zatrudnionych w szkołach przygotowujących swoich podopiecznych do pracy. Problem w tym, że dosłownie nikt w Polsce i na świecie nie wie, jak będzie wyglądał rynek zatrudnienia - i to nie za kilkanaście lat, ale za kilka.

Wszystko za sprawą postępu technicznego, zwłaszcza w zakresie technologii internetowych. Zresztą już nawet to, co dziś uważamy za Internet - z jego możliwościami i samą nazwą - wkrótce przejdzie do historii. Czeką nas skoki w nieznaną, w metawersum, wirtualną rzeczywistość jak z filmowego Matriksa. Wielkie informatyczne koncerny nie tylko nad tym pracują, ale są już prawie gotowe do jej wdrożenia.

Kto nie wierzy, niech przeczyta zamieszczony w tym numerze „UczMy” artykuł Romy Gorczy z Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy. Jedno jest pewne, wkrótce roboty i sztuczna inteligencja (AI) będą za nas wykonywać większość prac. Teoretycznie brzmi to zachęcająco: będziemy mniej zabiegani, zostanie nam więcej czasu dla siebie - chociażby na wypoczynek czy realizację swoich pasji. Tylko czy, karmieni przez nasze własne wytwory internetową (a w zasadzie metawersową) papką, będziemy jeszcze potrafili samodzielnie myśleć i podejmować decyzje? Jednak z punktu widzenia nauczycieli zawodu nie to jest najgorsze. Problemem jest brak wyobrażenia, które zawody wkrótce przestaną istnieć (bo w pracy zastąpią nas maszyny i AI), jakie nowe profesje pojawią się w ich miejsce i jakiego rodzaju wiedza i umiejętności poszukiwane będą przez pracodawców.

Nad sposobem rozwiązania tego równania z samymi niewiadomymi zastanawiają się autorzy tekstów zamieszczonych w „UczMy”. Zachęcam do lektury.

*Piotr Całbecki
Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego*

**W następnym numerze
Media społecznościowe**

Doradztwo zawodowe – zdobywanie doświadczenia i zbieranie informacji o sobie

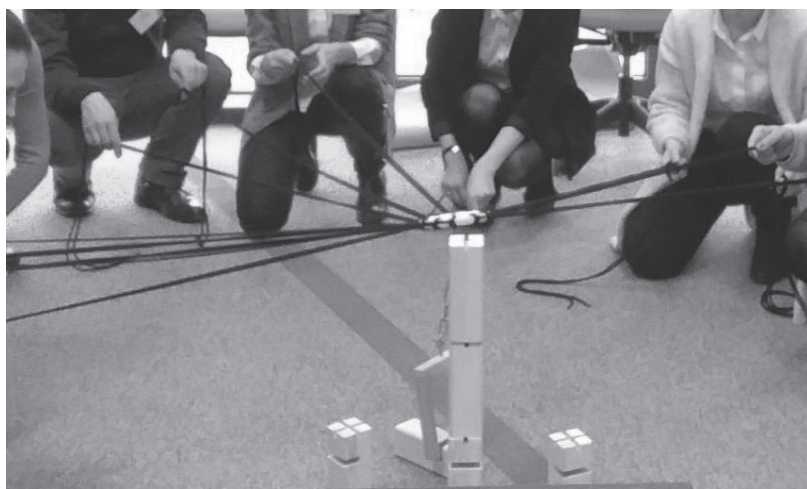
Co mówi od progu mój wracający ze szkoły ósmoklasista? „Mamooo, te lekcje z doradztwa są bez sensu! Godzinę dłużej siedzimy w szkole, a niczego pożytecznego się nie dowiadujemy”. Tego się właśnie obawiam. Może po moich zajęciach z doradztwa uczniowie wracają do domu z podobnymi odczuciami. Z czego taka sytuacja może wynikać? Przyczyn jest wiele. Nie ma z tego przedmiotu ocen, więc to strata czasu – średniej nie podwyższy, przeciążenie – ok. 30 godzin lekcyjnych w tygodniu... A gdzie czas na wolontariat, za który są punkty, zawody sportowe, podczas których można się wykazać osiągnięciami, zainteresowania własne i wreszcie czas na labę i przyjemności? Zajęcia z doradztwa zawodowego dla mnie to tylko (dla innych być może aż) 10 tygodni z dodatkową lekcją w tygodniu. Często z przyczyn organizacyjnych jest to pierwsza lub ostatnia godzina lekcyjna. Zastanawiam się, czy ja miałabym na miejscu uczniów na to siłę i nie znajduję jednoznacznej odpowiedzi.

Cóż więc robię jako nauczyciel doradztwa zawodowego? Poszukuję coraz to nowych form przekazu, sposobów dotarcia do uczniów. Szkolę się, rozwijam, czerpię od innych. Jednym z takich sposobów jest przynależność do sieci Klub Doradcy Zawodowego w toruńskim KPCEN-ie. Zapisują się do niego nauczyciele z różnych szkół, zarówno podstawowych, jak i ponadpodstawowych (branżowych, techników, liceów) z całego powiatu i nie tylko. Spotykamy się kilka (5-6) razy w roku. Nasza mentorka, Dorota Andrzejewska, zaprasza ludzi, którzy poszerzają naszą wiedzę o rynku pracy, o formach zatrudnienia, oczekiwaniach pracodawców. Gościliśmy przedstawicieli Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Toruniu, Biura Karier w Toruniu, Instytutu Badań Edukacyj-

nych, Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży w Toruniu i wielu innych. Wzajemnie dzielimy się wiedzą, scenariuszami zajęć, ćwiczeniami, tym, co w naszej pracy jest użyteczne. Jedną z bardziej interesujących i służących mi w pracy form są wyjazdy studyjne do Centrum Rozwoju Talentów w Gdańsku. Stamtąd pochodzi wiele inspiracji do zajęć, pomoce dydaktyczne (są bardzo drogie, a tam możemy przerobić ich przydatność na sobie) i wymiana doświadczeń. To wyjątkowe miejsce, w którym cała przestrzeń służy wzmacnianiu kompetencji. U mnie w szkole z powodzeniem wykorzystuję m.in. *rope puller* czy *tower of power*. Moim marzeniem byłoby, żeby wielu nauczycieli mogło tego doświadczyć i wykorzystywać podczas swoich zajęć.

Fot. D. Andrzejewska, archiwum własne

Fot. D. Andrzejewska, archiwum własne

Ważną kwestią w obszarze doradztwa zawodowego jest zagadnienie tworzenia i realizacji programu Wewnątrzszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego (dokumentu obowiązującego w szkołach, by zaplanować działania doradcze). W małej szkole może nie jest trudno o korelację międzyprzedmiotową w tym zakresie, ale w dużych? Niby wszystkim nam chodzi o to samo: przygotować ucznia do kolejnego etapu edukacyjnego jak najlepiej, ale moim zdaniem nie ma holistycznego spojrzenia na „Kowalskiego z 8b”. Dlaczego? Mamy jako nauczyciele wiele argumentów na usprawiedliwienie tego stanu rzeczy i w większości przypadków jest w tym racja, ale jestem przekonana, że zawsze można coś zmienić na lepsze i użyteczniejsze. Często nauczyciel bardzo stara się wprowadzić coś nowego, zmienić stereotypy i trafia na opór, więc się zniechęca.

Osobiście prowadzę zajęcia równolegle w czterech-sześciu klasach siódmych i ósmych. Często bywa tak, że w jednej klasie dany scenariusz okazał się bardzo trafiony, a w następnej uczniowie nie podjęli aktywności w tym samym temacie. Lub też, kiedy mam klasę, z którą trudno mi się pracuje i taką, która aktywnie i równo działa na każdej lekcji, to kiedy robię ankietę ewaluacyjną dotyczącą realizacji celu zajęć, najczęściej okazuje się, że ci pierwsi czują się dużo bardziej zrealizowani i bogatsi w wiedzę niż ci drudzy. Lata pracy za mną, a praktyka wciąż jest zaskakująca. I to mnie chyba najbardziej w tej pracy fascynuje i motywuje do poszukiwań.

Kiedy robię uczniom klasy 8 testy dotyczące zainteresowań (choć daleka jestem od przeceniania testów, ale uczniowie często się ich domagają), to z oczywistych względów znajdują się tam pytania mające na celu ich autoocenę w zakresie posiadanych umiejętności, satysfakcji z wykonywania czynności. Kiedy hurtowo padają z ich strony pytania, na przykład, co to są prace manualne, urządzenia radiotechniczne, remontowe prace budowlane, montowanie i naprawa różnych maszyn, przyrządów i mechanizmów

itp., to dopada mnie rzeczywistość, że dzieciaki tak mało doświadczają w zakresie podstawowych czynności życiowych. Nie mają orientacji w terenie, bo rodzice przywożą do szkoły (wyjątek - harcerze), nie naprawiają rowerów, bo tata zawiezie zepsuty do punktu usługowego albo kupi nowy, nie wbijają gwoździ, nie lutują, nie wiercą, bo zrobiliby sobie krzywdę, nie gotują, bo by się poparzyli, że o myciu okien i szlifowaniu desek, szorowaniu kafelków nie wspomnę. Gdzie i jak dane dziecko ma się przekonać o swoich umiejętnościach,

gdzie ma doświadczać? Za starych czasów były zajęcia praktyczno-techniczne (gotowanie, szycie, robienie na drutach, zbijanie karmników itp.). U dziadków na wsi trzeba było ukopać ziemniaków w polu, naciąć kaczkom pokrzyw i wyciągnąć wodę ze studni. Jakże dumni jesteśmy, kiedy maluch samodzielnie ułoży pierwsze puzzle, ubierze się sam, nauczy się jeździć na rowerku, a potem? Pakujemy go do szkoły, zawozimy, dowozimy zapomnianą kanapkę, robimy za nasze dziecko projekt, żeby dostało lepszą ocenę, przygotowujemy mu rower do sezonu, sprzątamy pokój, myjemy okna, robimy zakupy, bo przecież zrobimy to lepiej. Uważam, że to zły kierunek działań, który nie daje dziecku szansy na poznanie siebie, swoich mocnych stron i umocnienia wiary we własną sprawczość.

Mówiąc o wsparciu ucznia po to, by przygotować go do dorosłego życia, wejścia na rynek pracy, mam kilka przemyśleń:

- **Przesłanie dla rodziców:** dajcie dzieciom doświadczać życiowych czynności, niech ćwiczą, próbują i niech mają okazję być z siebie dumni i wyciągać wnioski z tego, co się nie udało.

- **Przesłanie dla nauczycieli:** mówcie uczniowi jak najczęściej, co widzicie u niego pozytywnego, co Waszym zdaniem potrafi zrobić dobrze, zauważajcie głośno i jak najczęściej wobec ucznia (nie tylko w informacji do wychowawcy czy rodzica), co zmienił na lepsze. Informacje, w czym jest dobry, bardziej mu pomogą niż dotyczące tego, czego jeszcze nie umie.

Żeby wybrać zawód, potrzebna jest wiedza o sobie i marzenia (nawet te mało realne do spełnienia). Upraszczenie życia, trzymanie pod kloszem powoduje brak umiejętności radzenia sobie w życiu i ponoszenia porażek, a chwalenie nie rozpieszcza dzieci, tylko je wzmacnia.

Doradco zawodowy, nauczycielu, rodzicu, zachęcaj swoich podopiecznych do próbowania, samodzielnego działania, nawet kosztem porażek. Kiedy jest dobry moment, żeby zacząć doświadczać? Już teraz. Dziś.

Rekrutacja do szkół ponadpodstawowych na rok szkolny 2023/2024 - o czym warto wiedzieć

Wybór szkoły średniej to pierwsza ważna decyzja, którą muszą podjąć uczniowie klas ósmych. Jaką szkołę wybrać? Jaki profil? Jakie dokumenty i kiedy złożyć? Co to znaczy szkoła pierwszego wyboru i wiele, wiele innych pytań, na które poszukują odpowiedzi zarówno uczniowie, jak i ich rodzice. Trzeba nie tylko dokonać wyboru szkoły, ale także dopilnować wyznaczonych terminów związanych z rekrutacją. I przede wszystkim poznać system kształcenia na poziomie ponadpodstawowym, który obejmuje zarówno kształcenie zawodowe, jak i ogólne. Zaczniemy od przybliżenia struktury kształcenia zawodowego.

RODZAJE SZKÓŁ ZAWODOWYCH W POLSCE

- Trzyletnie branżowe szkoły I stopnia, które pozwalają na uzyskanie kwalifikacji zawodowych po zdaniu egzaminu zawodowego potwierdzającego kwalifikację w danym zawodzie.

Absolwenci mogą kontynuować naukę w drugiej klasie liceum dla dorosłych albo w branżowej szkole II stopnia oraz przystąpić do kwalifikacyjnych kursów zawodowych.

- Dwuletnie branżowe szkoły II stopnia kształcące w zawodzie, w którym wyodrębniono kwalifikację wspólną dla zawodu nauczanego w branżowej szkole I i II stopnia. Absolwenci będą mogli przystąpić do egzaminu maturalnego, a po uzyskaniu świadectwa dojrzałości, kontynuować kształcenie na studiach.

- Pięcioletnie technika, które pozwalają na zdobycie kwalifikacji zawodowych po zdaniu egzaminu zawodowego, ale także po zdaniu egzaminu maturalnego w celu uzyskania świadectwa dojrzałości dającego wstęp na wyższe uczelnie.

- Trzyletnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy dla uczniów ze specjalnymi potrzebami i edukacyjnymi. Ukończenie szkoły umożliwia uzyskanie przez ucznia świadectwa potwierdzającego przysposobienie do pracy. Kontynuacja nauki nie jest przewidywana.

KSZTAŁCENIE OGÓLNE

- Czteroletnie licea ogólnokształcące, kończące się egzaminem maturalnym, po zdaniu którego absolwenci mogą kontynuować kształcenie na studiach.

Decydując się na wybór liceum, warto zapoznać się z ofertą edukacyjną danej szkoły, zwrócić uwagę na profile proponowanych klas, ponieważ z nimi związana jest realizacja przedmiotów na poziomie rozszerzonym.

Podsumujmy: po ukończeniu liceum uczeń zdobędzie wykształcenie średnie ogólne. Dzięki technikum może zdobyć tytuł technika (po zdaniu odpowiednich egzaminów). Szkoła branżowa I stopnia umożliwi zdobycie wykształcenia zasadniczego branżowego i otrzymanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe.

POSTĘPOWANIE REKRUTACYJNE

Decyzja zapadła, wybór szkoły dokonany. Co dalej? Przed nami postępowanie rekrutacyjne, które prowadzone jest na wniosek rodzica kandydata.

Art. 158 ustawy Prawo oświatowe ust. 4 z wykorzystaniem systemów informatycznych (**ust.7**)

1. Limit szkół i klas.

Wnioski możemy złożyć do nie więcej niż trzech szkół prowadzonych przez dany organ prowadzący.

Art. 156. Ust 1. Prawo oświatowe

Organ prowadzący może określić inną maksymalną liczbę wybranych szkół, którą można wskazać we wniosku. W danej szkole można wnioskować nawet do wszystkich klas pierwszych.

Uwaga:

- Kandydat może składać wnioski do szkół prowadzonych przez różne organy. Nie obowiązuje jeden, ogólnopolski system naboru. Każdy z organów prowadzących ustala sposób składania wniosków.

- Wniosek składamy w szkole pierwszego wyboru i czekamy na wyniki rekrutacji.

• Po opublikowaniu listy kandydatów zakwalifikowanych i niezakwalifikowanych sprawdzamy, do której ze wskazanych przez nas szkół zostaliśmy zakwalifikowani przez system. Nie zawsze będzie to szkoła pierwszego wyboru! Kolejny ważny krok to poświadczenie woli uczenia się w szkole, do której zostaliśmy przyporządkowani poprzez przekazanie oryginału świadectwa ukończenia ósmej klasy i zaświadczenia o wyniku egzaminu ósmoklasisty.

2. Wymagania ogólne niezbędne do przyjęcia do szkoły ponadpodstawowej - Art. 134. ust 1 pkt 1), 2):

- świadectwo ukończenia szkoły podstawowej
- zaświadczenie lekarskie zawierające orzeczenie o braku przeciwwskazań zdrowotnych do podjęcia praktycznej nauki zawodu - dotyczy kandydatów do szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe.

3. W przypadku, gdy liczba kandydatów spełniających ogólne warunki jest większa od liczby wolnych miejsc, wówczas na pierwszym etapie postępowania rekrutacyjnego bierze się pod uwagę kryteria określone w ustawie - Prawo oświatowe Art. 134. ust 2 pkt:

- 1) Wyniki egzaminu ósmoklasisty
- 2) Wymienione na świadectwie ukończenia szkoły podstawowej oceny z języka polskiego i matematyki oraz z dwóch obowiązkowych zajęć edukacyjnych ustalonych przez dyrektora danej szkoły jako brane pod uwagę w postępowaniu rekrutacyjnym do danego oddziału tej szkoły
- 3) Świadectwo ukończenia szkoły podstawowej z wyróżnieniem
- 4) Szczególne osiągnięcia wymienione na świadectwie ukończenia szkoły podstawowej
- 5) W przypadku kandydatów ubiegających się o przyjęcie do oddziałów wymagających szczególnych indywidualnych predyspozycji - wyniki sprawdzianu uzdolnień kierunkowych.

4. Sposób przeliczania na punkty kryteriów branych pod uwagę łącznie na I etapie postępowania określa. Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 18 listopada 2022 r. w sprawie przeprowadzania postępowania rekrutacyjnego oraz postępowania uzupełniającego do publicznych przedszkoli, szkół, placówek i centrów (Dz. U. poz. 2431)

§ 3. W przypadku przeliczania na punkty wyników egzaminu ósmoklasisty:

- 1) języka polskiego i matematyki - mnoży się przez 0,35;
- 2) języka obcego nowożytnego - mnoży się przez 0,3

§ 4. W przypadku przeliczania na punkty ocen z zajęć edukacyjnych:

- 1) celującym - przyznaje się po 18 punktów;
- 2) bardzo dobrym - przyznaje się po 17 punktów;
- 3) dobrym - przyznaje się po 14 punktów;
- 4) dostatecznym - przyznaje się po 8 punktów;
- 5) dopuszczającym - przyznaje się po 2 punkty.

§ 5. Za świadectwo ukończenia szkoły podstawowej z wyróżnieniem - przyznaje się 7 punktów.

5. Przyjmowanie w pierwszej kolejności do wybranych szkół

- laureat lub finalista ogólnopolskiej olimpiady przedmiotowej oraz laureat konkursu przedmiotowego o zasięgu wojewódzkim lub ponadwojewódzkim, przeprowadzonych zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 22 ust. 2 pkt 8 ustawy o systemie oświaty
- lub laureat konkursu dla uczniów szkół i placówek artystycznych przeprowadzonego zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 22 ust. 6 ustawy o systemie oświaty, o ile kandydat spełnia wymagania ogólne niezbędne do przyjęcia do danej szkoły.

6. Postępowanie rekrutacyjne przeprowadza komisja rekrutacyjna powołana przez dyrektora szkoły ponadpodstawowej - **Art. 158 ustawy Prawo oświatowe.**

- Komisja rekrutacyjna podaje do publicznej wiadomości listę kandydatów przyjętych i kandydatów nieprzyjętych (**ust. 3**)
- Listy zawierają imiona i nazwiska kandydatów uszeregowane w kolejności alfabetycznej oraz najniższą liczbę punktów, która uprawnia do przyjęcia (**ust.4**).

7. Postępowanie odwoławcze - Art. 158 ustawy Prawo oświatowe?

- w sytuacji nieprzyjęcia do szkoły w terminie 3 dni od dnia podania do publicznej wiadomości listy kandydatów przyjętych i nieprzyjętych **rodzic kandydata** może wystąpić do **komisji rekrutacyjnej** z wnioskiem o sporządzenie uzasadnienia odmowy przyjęcia do danej szkoły (**ust.6**)
- w terminie 3 dni od dnia wystąpienia przez rodzica kandydata z ww. wnioskiem komisja sporządza uzasadnienie, które zawiera przyczyny odmowy przyjęcia, w tym najniższą liczbę punktów, która uprawniała do przyjęcia oraz liczbę punktów, którą kandydat uzyskał w postępowaniu rekrutacyjnym (**ust. 7**)
- w terminie 3 dni od dnia otrzymania uzasadnienia rodzic kandydata może wnieść do dyrektora odwołanie od rozstrzygnięcia komisji rekrutacyjnej (**ust. 8**).

Harmonogram postępowania rekrutacyjnego na rok szkolny 2023/2024 (opracowano w oparciu o Zarządzenie nr 9 Kujawsko-Pomorskiego Kuratora Oświaty z dnia 25 stycznia 2023 roku)

Styczeń 2023 roku	Kujawsko-Pomorski Kurator Oświaty ogłasza terminy przeprowadzenia postępowania rekrutacyjnego i uzupełniającego
Od 15 maja do 16 czerwca 2023 roku do godz.15.00	Składanie wniosków do szkół ponadpodstawowych
Od 19 - 22 czerwca 2023 roku	Przeprowadzenie sprawdzianu uzdolnień kierunkowych, próby sprawności fizycznej, kompetencji językowych
Do 26 czerwca 2023 roku	Podanie wyników powyższych sprawdzianów
Od 27 czerwca do 11 lipca 2023 roku do godz. 15.00	Uzupełnienie wniosku o przyjęcie do szkoły - złożenie świadectwa ukończenia szkoły podstawowej i zaświadczenia o wyniku egzaminu ósmoklasisty (możliwe jest złożenie kopii) oraz możliwość złożenia nowego wniosku, w tym zmiana przez kandydata wniosku o przyjęcie, z uwagi na zmianę szkół, do których kandyduje
Od 27 czerwca do 30 czerwca 2023 roku	Złożenia nowego wniosku, w tym zmiana przez kandydata wniosku o przyjęcie do szkoły ponadpodstawowej: dwujęzycznej, oddziału przygotowania wojskowego, oddziału w szkole, w której program nauczania realizowany w szkole wymaga od kandydata szczególnych indywidualnych predyspozycji, sportowej lub oddziału sportowego w szkole
3 lipca 2023 roku 6 lipca 2023 roku	Ogłoszenie wyników egzaminu ósmoklasisty - elektronicznie Wydanie zaświadczeń przez szkołę
18 lipca 2023 roku godz. 12.00	Podanie do publicznej wiadomości list kandydatów zakwalifikowanych i niezakwalifikowanych
Od 15 maja do 19 lipca 2023 roku	Wydanie przez szkołę prowadzącą kształcenie zawodowe skierowania na badania lekarskie
Do 21 lipca 2023 roku do godz. 15.00	Potwierdzenie woli przyjęcia do szkoły: kandydat dostarcza do szkoły, do której został zakwalifikowany, oryginał świadectwa ukończenia szkoły podstawowej i zaświadczenia o wyniku egzaminu ósmoklasisty
24 lipca 2023 roku godz. 12.00	Podanie do publicznej wiadomości list kandydatów przyjętych i kandydatów nieprzyjętych
Do 25 lipca 2023 roku	Opublikowanie przez Kuratora Oświaty informacji o liczbie wolnych miejsc w klasach I liceów ogólnokształcących, techników i branżowych szkół I stopnia
24 lipca 2023 roku o godz. 2.00 rozpoczyna się II etap rekrutacyjny tzw. uzupełniający	
Szczegółowe informacje: https://www.gov.pl/web/ko-bydgoszcz/rekrutacja-do-szkol-2	

Magdalena Niżnik
Technikum Mundurowe w Toruniu

Wybór szkoły ponadpodstawowej

Rynek pracy oczekuje, aby uczeń był biegły w zakresie zdobywania wiedzy, umiejętności oraz kompetencji miękkich, by stając się absolwentem podejmującym zatrudnienie był wyposażony w zasoby niezbędne do prawidłowego wykonywania obowiązków służbowych.

Wybór szkoły ponadpodstawowej obecnie wydaje się prosty zarówno pod względem szerokiego wachlarza szkół i ich ofert, jak i samego dostępu do informacji o szkołach. Niestety jest to tylko pozornie prosty wybór. Do dyspozycji uczeń ma:

stu rynkowych zawodach. W klasie pierwszej zajęcia szkolne odbywają się trzy dni w tygodniu, a w pozostałych latach dwa dni w tygodniu. Uczeń w pozostałe dni odbywa praktyczną naukę zawodu u pracodawcy. W trakcie nauki zawodu uczeń otrzymuje wynagrodzenie za pracę, a lata nauki wliczać się będą do stażu pracy.

Z kolei po ukończeniu liceum uczeń zdobywa wykształcenie średnie ogólne. Czteroletnie liceum kończy się egzaminem maturalnym i otrzymaniem świadectwa dojrzałości, a następnie możliwością

kontynuowania nauki na studiach. Najczęściej, jak wskazuje statystyka, liceum wybierają uczniowie chcący w przyszłości wykonywać zawód prawnika czy lekarza.

Nauka w technikum to obecnie najlepszy wybór, jeśli chodzi o możliwości rozwoju już podczas kształcenia. Dzisiejsze technikum to zupełnie inny rodzaj szkoły, niżeli postrzegano to jeszcze 10 lat temu. Uczeń po zdaniu egzaminów zawodowych oraz matury otrzymuje i tytuł zawodowy, i wykształcenie średnie. Ma również możliwość kontynuowania nauki na studiach, a to jeszcze nie wyczerpuje wszystkich

możliwości. Wybierając technikum ukierunkowane na profil wojskowy, realizując przy tym dodatkowe przedmioty wojskowe zarówno w murach szkoły, jak i na terenie jednostek wojskowych, kadet ma możliwość zostania żołnierzem już podczas edukacji.

Wzorcem takiego technikum jest Technikum Mundurowe w Toruniu, które powstało w 2019 roku przy Zakładzie Doskonalenia Zawodowego w Toruniu, jako rozwinięcie możliwości edukacji oferowanej przez toruńskie stowarzyszenie ZDZ. Obecnie technikum oferuje absolwentom szkół podstawowych kształcenie w zawodach:

- technik logistyk
- technik programista

- 3-letnią szkołę branżową I stopnia
- 4-letnie liceum ogólnokształcące
- 5-letnie technikum.

Szkoła branżowa I stopnia umożliwia zdobycie wykształcenia zasadniczego zawodowego i otrzymanie tytułu zawodowego (po zdaniu egzaminów) lub kwalifikacje zawodowe czeladnika. Przykładem takiej szkoły jest Branżowa Szkoła I Stopnia Rzemiosła i Przedsiębiorczości przy Zakładzie Doskonalenia Zawodowego w Toruniu. Działania szkoły wspiera Cech Rzemiosł Różnych i Przedsiębiorczości w Toruniu. Organem prowadzącym szkołę jest stowarzyszenie ZDZ w Toruniu. Nauka trwa trzy lata i jest bezpłatna, a szkoła oferuje kształcenie w dziewiętna-

- technik informatyk (z e-sportem)
- technik mechanik
- technik ekonomista.

Natomiast w ramach kształcenia mundurowego oferujemy zajęcia edukacji wojskowej oraz musztry, powyższe przedmioty odbywają się w oparciu o najnowsze programy opublikowane przez Ministerstwo Obrony Narodowej. Realizujemy cotygodniowy apel z dyktando szkoły, który kończy się defiladą - uroczystym przemarszem kadetów. Priorytety klas mundurowych naszej szkoły, którymi kierujemy się, kształtując młode pokolenie, zawarte zostały w Rocie Ślubowania Kadeta klasy I, a szczególne znaczenie mają słowa: „Ja, uczeń klasy pierwszej Technikum Mundurowego w Toruniu ślubuję dochować wierności ideałom i uniwersalnym wartościom, takim jak: patriotyzm, humanitaryzm, tolerancja i demokracja”.

Uczniowie naszego technikum realizują zajęcia wojskowe nie tylko na terenie szkoły. Od 2021 roku szkoła ma podpisane porozumienia o współpracy z 8. Kujawsko-Pomorską Brygadą Obrony Terytorial-

nej oraz Centrum Szkolenia Artylerii i Uzbrojenia, dzięki którym uczniowie realizują zajęcia na terenie jednostek wojskowych oraz zajęcia poligonowe. Do-

datkowo w ramach zajęć wojskowych uczniowie uczestniczą w obozach militarnych. Szkoła posiada niezbędny sprzęt, np. kamizelki taktyczne, busole itd. w celu realizacji tego typu zajęć. Po ukończeniu pełnoletności kadeci mają możliwość wstąpienia w szeregi Wojsk Obrony Terytorialnej. Na potrzeby rekrutacji szkoła współpracuje z Wojskowym Cen-

trum Rekrutacji w Toruniu oraz bezpośrednio z rekruterami WOT.

Nasi uczniowie podczas nauki mają możliwość uczestnictwa w projektach unijnych, rozwijając dodatkowe umiejętności, a od 2022 roku również w programie Erasmus+. Podczas kształcenia realizują praktyki zawodowe, które nie tylko pozwalają poznać przyszły zawód od strony praktycznej, ale tak naprawdę wskazują, w którym kierunku i jakie kompetencje uczeń powinien szczególnie rozwijać.

Szkoła współpracuje zarówno z otoczeniem biznesowym, urzędami i organizacjami pozarządowymi w celu realizacji dodatkowych zajęć praktycznych, a także w celu zaangażowania kadetów w życie społeczne. Z każdym rokiem zainteresowanie Technikum Mundurowym w Toruniu rośnie, ponieważ uczniowie mają coraz większą świadomość wagi wyboru przyszłego zawodu.

Tematy kolejnych numerów „UczMy”

maj/czerwiec:
wrzesień/październik:

Media społecznościowe
Nasz region
Wydanie jubileuszowe

Justyna Kopczyńska**Joanna Orylska-Barczak**

Zespół Szkół Rolniczych

Centrum Kształcenia Ustawicznego w Przemystce

Przepis na sukces w kształceniu zawodowym

Czego oczekuje współczesny rynek pracy od szkolnictwa zawodowego? To proste pytanie wydaje się kluczowe w relacji między pracodawcami a szkołami zawodowymi. Od kilku lat odczuwamy deficyty kadrowe w zawodach, które wymagają zarówno wiedzy, jak i umiejętności praktycznych. Co roku urzędy pracy publikują rankingi tzw. zawodów deficytowych i to jest pierwszy sygnał, który wskazuje, w jakich branżach młodzi absolwenci szkół technicznych będą mogli znaleźć w przyszłości zatrudnienie.

Nie jest prostą kwestią tak szybka i efektywna zmiana oferty kształcenia w zespołach szkół. Budowanie dobrej bazy dydaktycznej, szkolenia kadry wymagają dużego zaangażowania i przygotowania, dlatego warto inwestować zarówno w nowe kierunki kształcenia, jak i doskonalenie istniejących, które za kilka lat mogą okazać się również pożądanymi na rynku pracy.

Co zatem jest kluczem do dobrego systemu kształcenia młodych pracowników? Jak zadbać o profesjonalne przygotowanie młodzieży do pracy w zawodzie? Naszym zdaniem to przede wszystkim dobra współpraca z pracodawcami. Reforma szkolnictwa zawodowego z roku 2019 zakładała, że taka współpraca ma obejmować wiele aspektów. Zaczynając od możliwości odbywania praktyk uczniowskich, zajęć praktycznych, lekcji pokazowych po szkolenia dla nauczycieli zawodu, które są od roku 2019 obowiązkowe. Ta relacja powinna opierać się na kilku ważnych zasadach. Przede wszystkim na systematyczności, zaangażowaniu i znajomości realiów szkoły. Zasada, że ten młody człowiek może stać się moim pracownikiem i inwestując w niego, inwestuję w swoją i firmy przyszłość, powinna przyświecać pracodawcom. Oczywiście realia bywają często inne, okazuje się, że przysłowiowy zmywak to królestwo adeptów gastronomii, a uczniowie ekonomików długimi godzinami segregują dokumenty. Atrakcyjne miejsca realizacji praktyk to klucz do sukcesu! Od dyrekcji szkoły wymaga to dużego zaangażowania, żeby takowe przedsiębiorstwa znaleźć i nawiązać z nimi współpracę. Zespół Szkół Rolniczych Centrum Kształcenia Ustawicznego w Przemystce współpracuje z wieloma prężnie rozwija-

jającymi się firmami, m.in.: Hotelem Blue Mountain w Szklarskiej Porębie, New Skanpol w Kołobrzegu, Krukowiak w Redczu Krukowym, Agropol w Zakrzewie. Z praktyki nauczycielskiej wiem, że bardzo istotną kwestią jest wyznaczenie opiekuna, który zna zakres umiejętności, jakie powinna posiadać młodzież i jest w stałym kontakcie z osobą, która odpowiada za praktyczną naukę zawodu w szkole. Po stronie szkoły leży precyzyjne opracowanie harmonogramu praktyk, uwzględniającego konieczność zapoznania się ucznia ze wszystkimi ogniwami działalności przedsiębiorstwa, w którym będą odbywały się staże. Dobrym rozwiązaniem są również klasy patronackie, które łączą instytucje ze szkołą i dają szansę na współpracę między jednostkami. W kształceniu zawodowym ważne jest podążanie za zmianami w branżach prężnie rozwijających się. Kwestia ta dotyczy również kształcenia w szkole. Nauczyciel zawodu musi stać się praktykiem z dużą wiedzą teoretyczną. Istotne jest, aby znaleźć złoty środek między kompetencjami uczniów, które pozwolą im zdać egzaminy zawodowe a przygotowaniem praktycznym do zawodu.

Czy wyobrażamy sobie nowoczesną szkołę bez wsparcia z Unii Europejskiej? Kluczem do sukcesu jest pozyskiwanie funduszy europejskich na rozwój szkolnictwa zawodowego. Ten kierunek działania w ramach programów Erasmus+ i POWER daje szansę młodzieży na poszerzenie wiedzy oraz wyjazdy zagraniczne, które pozwalają przełamywać bariery językowe i mentalne. Młodzież uczy się samodzielności, wyzbywa się kompleksów i uświadamia sobie, że „prowincja” to tylko sposób myślenia. W mojej szkole projekty wyjazdów zagranicznych są realizowane od 2016 roku, co pozwoliło zdobywać nowe doświadczenia młodzieży w branży hotelarskiej, gastronomicznej i rolniczej w takich krajach, jak: Niemcy, Irlandia, Szwecja, a kadra podnosiła swoje kwalifikacje w Norwegii, Estonii, Szwecji i Irlandii. Trudno nie zauważyć praktycznych skutków wyjazdów i to zarówno pod względem dydaktycznym, jak i wychowawczym. Uczniowie bardziej przykładają się do nauki, dostrzegają przydatność uczenia się języka obcego oraz zysku-

ją więcej pewności siebie, są bardziej otwarci na nowe wyzwania. Uczeń dostrzega cel nauczania, a to on jest najważniejszy w całym procesie dydaktycznym. Polska szkoła to dość tradycyjne miejsce z autorytatywną pozycją nauczyciela. Uczestnicy wyjazdów szkoleniowych czy studyjnych zaczynają stopniowo zmieniać swoje podejście do roli nauczyciela w procesie kształcenia. Nowe doświadczenia budują bazę do tworzenia bardziej otwartych relacji z młodzieżą, w której nauczyciel staje się ekspertem w swojej dziedzinie. Musimy jednak pamiętać, że złożenie wniosku o dofinansowanie wyjazdów zagranicznych to ciężka praca prawdziwych pasjonatów, którzy poświęcają swój czas dla szkoły. Samo przygotowanie projektu, zgromadzenie dokumentacji, kalkulacje to długie godziny pracy.

Współczesna szkoła zawodowa musi być miejscem szeroko pojętej nauki zawodu. Nie można ograniczać się do przygotowania młodzieży do egzaminów i mierzyć efektywności nauczania statystykami. Równie istotną kwestią jest wyposażenie uczniów w praktycz-

ne umiejętności. Umożliwienie młodzieży uczestnictwa w dodatkowych kursach i szkoleniach, wyjazdach branżowych, które pozwalają zdobyć dodatkowe kwalifikacje. W ostatnim roku udało nam się zrealizować kursy barmaństwa, rachunkowości, animacji czasu wolnego, stylizacji paznokci czy obsługi wózków widłowych. Uczeń kończący technikum ma nie tylko tytuł zawodowy, ale dodatkowe umiejętności, które czynią go atrakcyjnym na rynku pracy.

Jaki jest przepis na profesjonalną szkołę zawodową? Ciekawe miejsca praktyk, które zachęcają do pracy w zawodzie, otworzą drzwi do dalszej kariery, wyjazdy zagraniczne w ramach praktycznej nauki zawodu, staże, które otwierają młodzież na nowe doświadczenia i rozwijają kompetencje. Szkolenia, kursy i pozyskane środki z Unii Europejskiej, które dają szansę na lepszy start w dorosłość. I chyba najważniejszy składnik naszego przepisu - czynnik ludzki! Bez pasjonatów, którzy poświęcają swój czas, a tak naprawdę część siebie, nie staniemy się miejscem z pasją i charakterem.

Anna Augustynowicz

Zespół Szkół Samochodowych im. T. Kościuszki we Włocławku

Znaczenie języka niemieckiego zawodowego w procesie edukacji

Język niemiecki zawodowy, nazywany również językiem specjalistycznym, branżowym lub ukierunkowanym zawodowo, to istota koła zainteresowań, działającego w Zespole Szkół Samochodowych im. Tadeusza Kościuszki we Włocławku. Szkoła od lat edukuje przyszłych informatyków, mechaników, kierowców w zakresie danego zawodu oraz umożliwia naukę języka angielskiego, niemieckiego lub rosyjskiego.

Celem kształcenia zawodowego jest przygotowanie uczących się do życia w warunkach współczesnego świata, wykonywania pracy zawodowej i aktywnego funkcjonowania na zmieniającym się rynku pracy. Znajomość języka obcego, szczególnie w dobie globalizacji, jest koniecznością. Z tego właśnie powodu powstało koło zainteresowań, które przy pomocy róż-

nych form i metod pracy pozwala młodym ludziom poznać specjalistyczne słownictwo z zakresu branż: motoryzacyjnej oraz informatycznej, w których to kształci się młodzież we włocławskiej Samochodówce.

W minionych latach język obcy zawodowy (w skrócie JOZ) był obecny na egzaminach tylko w wybranych zawodach. Dlatego część uczniów miała wrażenie, że uczyła się przedmiotu zbędnego, który nie przekładał się ani na maturę, ani na egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie. To dość niesprawiedliwe podejście, ponieważ bez względu na to, czy JOZ jest elementem egzaminu, czy też nie, stanowi on wielki atut na rynku pracy. Można śmiało stwierdzić, że firma poszukująca specjalisty do spraw obsługi klienta ze znajomością języka niemieckiego chętnie zatrudni kogoś, kto będzie swobodnie poru-

szął się w danej branży na rynku międzynarodowym. Pracownik, który potrafi zarezerwować pokój w hotelu bądź zamówić obiad, niekoniecznie poprawi sprzedaż firmy. Natomiast znajomość języka branżowego z pewnością będzie wielkim plusem dla każdego pracodawcy.

Położenie geograficzne Polski w Europie, w tym sąsiedztwo takich krajów jak chociażby Niemcy, Czechy czy Słowacja oraz obecność w strefie Schengen daje nieograniczone możliwości zatrudnienia poza granicami naszego kraju. Warto również wspomnieć, że branża motoryzacyjna oraz branża informatyczna nieustannie się rozwijają, powodując tym samym powstawanie wielu nowych miejsc pracy dla specjalistów. Ale umiejętność posługiwania się językiem obcym branżowym nie musi być związana z emigracją zawodową poza granice Polski. To również doskonały atut w pracy w kraju ojczystym z klientem zagranicznym. W Polsce istnieje wiele firm zajmujących się chociażby transportem międzynarodowym, w których kontakty w języku niemieckim czy angielskim są podstawą codziennego funkcjonowania - począwszy od przedstawienia oferty, przez nawiązanie współpracy, aż po realizację zawartych umów. Doskonałym przykładem jest wspomniany wcześniej transport międzynarodowy. Mamy tutaj do czynienia z rozmowami handlowymi oraz bieżącym kontaktem podczas realizacji danego zlecenia na linii planista - dyspozytor - kierowca - klient. O ile w ramach firmy pracownicy porozumiewają się w swoim ojczystym języku, to rozmowy handlowe, rozmowy w miejscu załadunku/rozładunku czy też komunikacja pomiędzy działem obsługi klienta zagranicznego a kontrahentem musi odbywać się w oparciu o specjalistyczne słownictwo danego języka obcego.

Podczas lekcji języka zawodowego w ramach koła zainteresowań porusza się zarówno tematykę bardzo specjalistyczną, jak i uniwersalne zagadnienia, takie jak: bezpieczeństwo i higiena pracy, przygotowanie dokumentów aplikacyjnych czy rozmowa kwalifikacyjna. Młodzież poznaje m.in. nazwy części samochodowych, sprzętu komputerowego, czynności wykonywanych w warsztacie samochodowym czy też procedury reklamacji. Szczegółowo omawiane są czynności wykonywane przez technika transportu drogowego, mechanika i elektromechanika. Duży nacisk jest kładziony na właściwą kolejność działań podczas wymiany koła czy też poszczególnych podzespołów komputera. Nie bez znaczenia jest tutaj zdobyta wcześniej przez uczniów

(w warsztatach szkolnych i pracowniach) wiedza specjalistyczna.

Różnorodność stosowanych form i metod pracy to olbrzymi atut zajęć z języka niemieckiego zawodowego. Odgrywanie scenek, takich jak na przykład rozmowa o pracę, jest tutaj bardzo przydatne. Podobnie jak tworzenie CV i listu motywacyjnego, które powinny przedstawić pracodawcy nasze umiejętności i kompetencje. Niezwykle istotne jest ponadto przybliżenie uczniom rynku pracy w krajach niemieckiego obszaru językowego, takich jak: Niemcy, Austria, Szwajcaria czy też Liechtenstein. Warto również odnieść się do kultury danego kraju w kontekście wspomnianego rynku pracy. Jest to niezmiernie ważne, ponieważ rzeczy, które w Polsce uznajemy za oczywiste, nie muszą takimi być w innych krajach - choćby kwestia systemu pracy czy wynagrodzeń. W naszym kraju normą jest podawanie zarobków miesięcznych, podczas gdy w Niemczech preferowane jest podawanie stawek godzinowych czy tygodniowych.

Korzyści wynikające z nauki języka niemieckiego branżowego są ogromne. To przede wszystkim doskonała inwestycja w samego siebie, w swoje przyszłe życie zawodowe a także realna możliwość wykorzystania tychże umiejętności w praktyce, gdyż - jak powiedział Willy Brandt - „Jeśli coś Ci sprzedaję, mówię w Twoim języku. Jeśli to ja kupuję, dann müssen Sie Deutsch sprechen.”

Technologia cyfrowa a rynek pracy przyszłości, czyli... walka ze sztuczną inteligencją

Wiele mówi się przez ostatnie lata o konieczności modernizowania szkolnictwa zawodowego, inwestowania przede wszystkim w strukturę informatyczną, która umożliwi kształcenie na najwyższym poziomie i wyprze tradycyjny sposób pracy, czego doświadczamy już dziś.

I o ile zjedzenie wirtualnego kotleta czy usługa stomatologiczna online są poza zakresem dzisiejszych możliwości, o tyle wykorzystanie technologii VR do nauki gotowania, a technologii 3D do wydruku implantów medycznych to standard.

Jest oczywiste, że nowy rodzaj Internetu - Metaversum - prorokowany, a w zasadzie już przygotowywany do wdrożenia przez Marca Zuckenbergę oraz współczesne i przyszłe możliwości technologiczne w powiązaniu z wiedzą zawodową, będą ustanawiały profesje przyszłości i modyfikowały te doskonale nam znane.

Jakie kompetencje przyszłych pracowników będą poszukiwane na rynku pracy?

Przede wszystkim umiejętności cyfrowe: znajomość języków programowania, narzędzi cyfrowych i umiejętność analizowania danych. Ale też umiejętności komunikacyjne i interpersonalne celem wydajnej pracy w zespołach i efektywnego rozwiązywania problemów. Specjaliści jednym głosem wymieniają również elastyczność i zdolność do uczenia się, w celu adaptacji do dynamicznych zmian na rynku pracy oraz kreatywność i innowacyjność, niezbędne do generowania pomysłów, wprowadzania nowych rozwiązań, rozwiązywania problemów.

O ile ten zestaw brzmi znajomo, a cechy osobowości takie jak kreatywność i innowacyjność deklaruje większość autorów curriculum vitae, o tyle zawody przyszłości, które można dziś wypunktować, wymagają specjalistycznej wiedzy i są mocno osadzone w technologii cyfrowej.

Zagrożenie cyberatakami i ochrona instytucji oraz osób prywatnych; umiejętność przetwarzania, analizowania danych i wykorzystania ich w podejmowaniu decyzji biznesowych; projektowanie, konstruowanie i serwisowanie automatów, robotów; projektowanie i instalowanie urządzeń wykorzystujących alternatywne źródła energii; a wreszcie stosowanie sztucznej inteligencji w życiu codziennym wymaga i będzie wymagało w coraz szerszym zakresie fachowców ds. cyberbezpieczeństwa, analizy danych, ekspertów w dziedzinie usług opartych na sztucznej inteligencji (SI, ang. AI), automatyzacji i robotyce, energii odnawialnej.

Do tej puli należy dorzucić specjalistów od szeroko rozumianego druku 3d i wspomnieć, że w Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji pojawiła się kwalifikacja *Programowanie i obsługiwanie procesu druku 3D*, która od 15.01.2019 roku posiada pełne uprawnienia do certyfikowania i walidowania. Kolejne z zakresu: *Nauczanie modelowania, drukowania i skanowania 3D*; *Wdrażanie wytwarzania przyrostowego i inżynierii odwrotnej w środowisku 3D* - czekają na włączenie do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji, a *Projektowanie i wykonywanie wyrobów medycznych na zamówienie z pomocą cyfrowej stomatologii z użyciem CAD-CAM* jest w trakcie opracowania opisu.

Eksperci prognozują, że zawody niewymagające specjalistycznej wiedzy i kwalifikacji będą w przyszłości zanikać, a wykorzystanie sztucznej inteligencji, robotyzacja i automatyzacja, znacząco zastąpią społeczne, środowiskowe, ekonomiczne i polityczne procesy kształtujące rynek pracy.

Zaskakujące, że związany z zanikaniem zawodów kryzys może dotknąć nie tylko profesje, opierające się na wykonywaniu powtarzalnych czynności, łatwych do zastąpienia przez automaty czy roboty. Doświadczyć mogą go również specjaliści ds. technologii

cyfrowej, np. deweloperzy IT średniego szczebla, zajmujący się tworzeniem programów w oparciu o konkretny język programowania. Co będzie przyczyną? Możliwości sztucznej inteligencji (SI).

W listopadzie 2022 roku został udostępniony w sieci projekt, bezpłatny jak na razie, bo w fazie testów, pod nazwą Chat GPT, będący systemem sztucznej inteligencji stworzonym przez OpenAI - laboratorium badawcze z siedzibą w San Francisco (dostępny pod adresem: <https://chat.openai.com>, polska wersja językowa).

Ten oparty na architekturze GPT-3 (Generative Pretrained Transformer 3) chatbot wykorzystuje algorytmy głębokiego uczenia do przetwarzania i generowania tekstu. Oznacza to, że po wpisaniu zapytania otrzymujemy odpowiedź w oparciu o kontekst, a nie predefiniowane zestawy reguł, a program jest w stanie wykryć intencje i uczyć się bez nadzoru. Wykorzystuje do tego zasoby Internetu.

Pytania i zlecane chatowi zadania mogą dotyczyć szerokiego spectrum zagadnień: od napisania bajki dla dzieci, wiersza, artykułu naukowego, do... kodu programu w dowolnym języku programowania.

Przykładowe generowanie kodu gry w języku JavaScript, na podstawie zapytania w oparciu o konkretne wytyczne (zadanie rekrutacyjne dla osób aplikujących na stanowisko Młodszy Programista JavaScript: <https://gitlab.gwo.pl/recruitment/apps-js-task>), zajęło chatbotowi dwie minuty.

Efekty zapytań nie są wolne od błędów i zapewne nawet w udoskonalonej wersji chatbot wygeneruje jedynie szkic kodu. Ale również programista - junior tworzy zręby programu, weryfikowanego przez mid - i senior - deweloperów.

W kontekście finansowych oszczędności firmy możliwość wykorzystanie chatbota do tej fazy projektowania na pewno zostanie zauważona.

Na razie, z korzyścią dla ludzi, specjaliści ds. rekrutacji zaznaczają wagę doskonalenia pracownika w zdefiniowanym, ważnym dla firmy kierunku, zgodnie z określonymi wzorcami. Zaimplementowanie wzorców do chat GPT nie jest obecnie możliwe. Ten system sztucznej inteligencji uczy się sam, mając do dyspozycji zasoby (tylko?) sieci Internet i nie potrafi dokonywać szczegółowych analiz danych, komparatywnie ich zestawiać czy odróżnić prawdy od kłamstwa. I choć złośliwi określają GPT-3 mianem „rozbudowanej przeglądarki internetowej”, to przecież tylko kwestią czasu jest, by dopracować szczegóły.

Oby wówczas wzorce nadal były ważniejsze od wyniku finansowego firmy, bo nawet rozchwytywani dziś specjaliści branży IT nie będą mogli czuć się bezpiecznie na rynku pracy przyszłości.

Z drugiej strony wspomniany wcześniej Mark Zuckerberg już dziś szuka ekspertów od technologii VR (virtual reality - wirtualna rzeczywistość) oraz AR (augmented reality - rozszerzona rzeczywistość) do stworzenia Internetu na nowo w postaci „metaverse” (meta - poza, uniwersum - świat).

Metawersum to nowy rodzaj globalnej sieci, łączącej sferę fizyczną i wirtualną, którą użytkownik będzie mógł samodzielnie kreować i w której będzie mógł się „zanurzyć” (tzw. immersja): pracować, bawić się, wchodzić w interakcje pod postacią awatara.

Finalna realizacja planu według prognoz twórcy Facebook’a może zająć kilkanaście lat. Odsłone metawersum prorokuje na rok 2035.

A jeżeli to się uda, możemy być pewni, że cała sfera usług zostanie przeniesiona do cyfrowej rzeczywistości. Łącznie z klientem. Swoista trójwymiarowość internetu sprawi, że będziemy mogli do niego „wejść”, porozmawiać z doradcą, dokonać zakupów, a nasze działanie w świecie wirtualnym spowoduje określone skutki w rzeczywistości.

Obsługa klienta, jak łatwo się domyślić, zostanie w dużej mierze scedowana na awatary - chatboty z ludzką fizjonomią, zachowujące się i reagujące jak prawdziwe osoby.

Pomijając konsekwencje i dylematy etyczne, należy przyznać, że to sektor cyfrowy generuje i będzie generował największe zapotrzebowanie na pracowników. Dziś mówi się o specjalistach, jednak należy założyć, że w miarę upływu czasu i podnoszenia kompetencji cyfrowych społeczeństwa, zawód ten ulegnie deprecjacji, a część umiejętności spowszednieje. Ale będzie pożądaną.

A wracając do wirtualnego kotleta... Immersja w wirtualną rzeczywistość, polega na doświadczaniu jej zmysłami. Na razie, o czym wiedzą użytkownicy gier komputerowych opartych na VR i AR, w cyfrowym świecie możemy korzystać z trzech: słuchu, wzroku i dotyku. A jeżeli w przyszłości będzie można rozszerzyć je o zmysł smaku i węchu?

Prace nad tzw. Internet of Senses (IoS) - Internetem Zmysłów już trwają. W relatywnie niedalekiej przyszłości może się okazać, że jedzoną na obiad w realnym świecie bezsmakową papkę proteinową zastąpimy cyfrowym multisensorycznym doznaniem, a do „efektu” kotleta wystarczy jego wirtualny obraz, restauracja w metawersum, awatar kucharza, kelnera i generowane cyfrowo zapach i smak.

I o ile powyższy przykład zaczerpnięty z filmu *Matrix* jest na razie przyszłością, a zawody pożądaną na przyszłym rynku pracy trudne do przewidzenia, pewne jest, że technologia cyfrowa zdominuje znaczącą większość z nich.

Kształcenie zawodowe i rozwój kompetencji zawodowych w kontekście projektów międzynarodowych i realizacji projektu PO WER „Design yourself for life”

Czy pamiętacie Misia Uszatka, który klapnięte uszko miał, schludne i czyste ubranko, brązowe futerko, nienaganne zachowanie i zawsze uśmiechniętą buzię? A może przywołujecie w pamięci pomysłowego Dobromira? Ten rudowłosy chłopczyk mieszkający z dziadkiem odznaczał się wielką wyobraźnią. Bohaterowie bajki *Sąsiedzi* do dziś wywołują salwy śmiechu, ale też budzą refleksję, że nauka odbywa się poprzez popełnianie błędów. I jeszcze *Reksio* - zaradna złota rączka od wszystkiego - konstruktor, który swoje prace opierał na prostocie i użyteczności.

Już od najmłodszych lat przygotowujemy się do przyszłego zawodu. Najpierw słuchamy bajek, przyglądamy się w życiu codziennym różnym zawodom, potem w sposób naturalny przenosimy nasze obserwacje do zabawy. Najpierw przenosimy swoje doświadczenia do zabawy w pojedynkę, potem do zabawy w grupie rówieśniczej. Czasami w trochę starszym, ale jeszcze młodzieńczym wieku, próbujemy swoich sił w konkretnym zawodowym działaniu. Wreszcie w sposób kierowany z pomocą rodziny, przedszkoli, szkół, ośrodków, stowarzyszeń, formalnych i nieformalnych grup nabywamy kompetencji zawodowych - wiedzy, umiejętności i praktyki. Aby dobrze przygotować absolwenta niezbędny jest na jego ścieżce edukacyjnej świadomy nauczyciel, zorganizowana przestrzeń do nauki, właściwie przygotowana wymagania programowe, adekwatne do wieku oraz wiedza na temat kompetencji przyszłości.

Collegium Da Vinci¹, które w 2021 roku pod hasłem „Ciekawi nas przeszłość i przyszłość” świętowało 25-lecie istnienia, zaprosiło do wspólnego projektu infuture.institute, by znaleźć odpowiedź na to pytanie. Na podstawie wyników badań wyodrębniono dziesięć czynników, które mogą mieć wpływ na edukację i rynek pracy w najbliższych latach. Są to:

- think different - potrzeba kreatywnego myślenia i umiejętności tworzenia innowacji
- robotyzacja - rozwój technologii, sprawiający, że maszyny przejmują obowiązki człowieka
- brain computer interface - rozwój komunikacji z komputerem za pomocą myśli
- kultura nanosekundy - oczekiwanie natychmiastowego dostępu do wszystkiego
- klimatocentryzm - skupienie na kwestii katastrofy klimatycznej powodujące zapotrzebowanie na nowych specjalistów
- tsunami technologiczne - szybkie zmiany w zakresie technologii powodujące konieczność ciągłego doskazywania się do nowej rzeczywistości
- holistyczna spójność - potrzeba widzenia każdej zmiany jako części większej całości i osadzanie innowacji w szerszym kontekście (np. wynalazek z wąskiej dziedziny może mieć wpływ na rozwój kultury i gospodarki)
- algorytmizacja życia - zautomatyzowanie codziennych aktywności dzięki aplikacjom, narzędziom itp.

1. Kompetencje przyszłości - najważniejsze zmiany na rynku pracy - Blog Verseo

- kultura indywidualizmu - dążenie do poznawania siebie i określania swojego miejsca w relacji z innymi
- kultura współpracy - tendencja do łączenia sił, by wyprzedzać potrzeby konsumenta.

Podsumowując potrzebujemy kreatywnych, analitycznych umysłów wyposażonych w kompetencje w zakresie TIK i potrafiących współpracować w zespole. Na podstawie ankiet przeprowadzonych wśród uczniów, studentów, wykładowców, nauczycieli i managerów ustalono, jak poszczególne kompetencje są przez nich postrzegane i jakie rozbieżności występują między tym, co obecnie, a co będzie potrzebne w przyszłej pracy zawodowej. Badanie dowodzi, że takie dysproporcje przejawiają się począwszy od warunków pracy poprzez analizę, logikę i krytycyzm w myśleniu, a skończywszy na radzeniu sobie ze stresem. Tym samym są to obszary, w zakresie których winniśmy skierować i skoncentrować swój edukacyjny wysiłek.

Realizacja celów przedsięwzięcia „Zaprojektuj się na całe życie” niewątpliwie wpisuje się w edukacyjne zmiany. Zadaliśmy uczestnikom naszego projektu pytania, uzyskując niezwykle ciekawe odpowiedzi.

W jaki sposób nabyte podczas szkolenia dotyczące CLIL metody, formy pracy są wdrażane podczas lekcji i innych zajęć szkolnych celem prowadzenia działań międzyprzedmiotowych i rekomendowanych przez KE?

Nauczyciele wskazali, że po udziale w mobilności i kursach tworzą testy online w oparciu o nowoczesne aplikacje i programy, np. Liveworksheets, formularze Google, Testportal; tworzą gry językowe z wykorzystaniem nowoczesnej technologii (aplikacje Wordwall, Wisc-online, Educaplay, Jeopardy, Kahoot, Quizlet); wykorzystują programy i aplikacje komputerowe do tworzenia kart pracy: Canva, Pickmonkey. Niektórzy uczestnicy poznali kilka rodzajów robotów, budowali prostego robota, programowali robota przy pomocy różnych języków programowania.

Które z kompetencji twardych i miękkich uważacie za konieczne i wymagające rozwoju u naszych uczniów celem odnalezienia się uczniów na rynku pracy w kontekście własnych doświadczeń i odbytego kursu?

Według uczestników projektu już od najmłodszych lat znajomość języka angielskiego oraz programowania i obsługi komputera w pełnym zakresie możliwości jego wykorzystania stała się niezbędna, aby uzyskać zatrudnienie, otwiera możliwości pracy w firmach międzynarodowych, redukuje stres przed podróżami, również służbowymi. Przyszły dobry pracownik to taki, który potrafi być kreatywny, komunikatywny, potrafi mierzyć się z trudnościami oraz dzielić się pracą i współpracować w celu realizacji zadań w firmie.

Jakie działania zostały podjęte we współpracy z innymi nauczycielami celem wprowadzenia elementów dwujęzyczności w szkole?

Dzięki udziałowi w projekcie i rozwinięciu kompetencji językowych przez jego uczestników, nauczycieli Szkoły Podstawowej nr 8 w Toruniu, język angielski stał się powszechnie używany w naszej szkole i to nie tylko przez nauczycieli języka angielskiego czy podczas lekcji tego języka. Zaczęli go stosować na swoich zajęciach nauczyciele innych przedmiotów, wprowadzać słówka m.in. poprzez działania związane z metodą projektu. A to z kolei przyczynia się do podnoszenia kompetencji językowych naszych uczniów, a także ich wszechstronnego rozwoju. Wprowadzono elementy dwujęzyczności, m.in. w czasie zajęć edukacji wczesnoszkolnej oraz na lekcjach języka polskiego (powstały projekty i plakaty dwujęzyczne), matematyki (stworzono dwujęzyczne instrukcje wykonania brył), biologii (dwujęzyczne zielniki), a także podczas zajęć informatyki, wychowania fizycznego, techniki i innych.

Job shadowing a kształcenie zawodowe

Jedna z uczestniczek naszego projektu realizowała job shadowing w partnerskiej szkole hiszpańskiej. Była to okazja m.in. do przyjrzenia się, jak w hiszpańskim systemie edukacyjnym kształci się kompetencje zawodowe. Okazało się to nie tylko niezwykle ciekawe, ale i inspirujące. Szkoła partnerska przede wszystkim tak zagospodarowała przestrzeń, w której funkcjonują uczniowie, aby umożliwić im wszechstronny rozwój i wprowadzać kształcenie zawodowe, m.in. poprzez umieszczanie w tej przestrzeni stołów do gry w szachy oraz w inne gry czy ławek z krzesłami, gdzie uczniowie mogą odrabiać lekcje bądź tworzyć prace literackie i plastyczne. Szkoła hiszpańska również tworzy sprzyjające warunki do rozwoju krytycznego myślenia, współdziałania i aktywnie, pożytecznie spędzonego czasu poprzez realizację różnych projektów międzynarodowych (eTwinning, Erasmus+, PO WER), projektów zawodowych czy rozwijających zainteresowania uczniów (np. projekt czytelniczy, w którym uczniowie przygotowywali prezentacje przeczytanych przez siebie książek z zastosowaniem technik multimedialnych i z wykorzystaniem kodów QR). Ponadto na bieżąco uczniowie są angażowani do procesu dydaktycznego jako jego aktywni i świadomi uczestnicy. To oni formułują cele poszczególnych projektów, a także pracują nad osiągnięciem rezultatów, jak również określają korzyści, które odnoszą, uczestnicząc w danym projekcie. Rozbudzana na każdym etapie pracy przy tworzeniu projektów świadomość uczniów ma nieocenioną wartość w ich motywowaniu, a ta z kolei bezpośrednio przekłada się na efektywność procesu dydaktyczno-wychowawczego.

To, co nasza koleżanka po odbyciu job shadowingu zarekomendowałaby naszej szkole, to „propagowanie kwestii równouprawnienia i szeroko pojętej tolerancji; przyjazne i spokojne środowisko pracy dla nauczycieli oraz ideę współpracy, a nie ciągłej frustrującej, oceniającej rywalizacji”. Za godne uwagi uznała bardzo ciekawe programy, które polegają na fundowaniu stażów nauczycielskich osobom z innych krajów, pracującym w szkole jako nauczyciel języka angielskiego, prezentując także jednocześnie informacje na temat kultury, tradycji i obyczajów swojego państwa.

Co ciekawe, okazało się, że to szkoła hiszpańska jest dużo skromniej niż nasza „ósemka” wyposażona w sprzęt, nie posiada też pracowni specjalistycznych, które ma nasza szkoła.

I to napawa optymizmem ☺ Skoro pozyskujemy sprzęt, wyposażenie i stwarzamy warunki, wystarczy tylko rozwijać swoje kompetencje językowe i metodyczne, wprowadzać nowoczesne metody i formy nauczania, aby osiągnąć nasz cel - wszechstronny rozwój uczniów, w tym ich kształcenie zawodowe. Pomagają nam w tym projekty europejskie, a realizacja projektu „Design yourself for life” niewątpliwie nas do tego celu o krok przybliżyła.

Katarzyna Dulka

Kujawsko-Pomorska Komenda Ochotniczych Hufców Pracy w Toruniu

Aspekty kształcenia zawodowego w OHP – na co dzień i w projektach

Od kilkudziesięciu lat młodzież z województwa kujawsko-pomorskiego będąca uczestnikiem OHP zyskuje możliwość łączenia obowiązku szkolnego lub nauki z przygotowaniem zawodowym, a ponadto może skorzystać z szerokiego wachlarza wsparcia: wychowawczego, w zakresie rozwoju zawodowego, w tym bezpłatnych szkoleń uzupełniających kwalifikacje zawodowe oraz udziału w projektach w kraju czy za granicą.

Uczestnik Ochotniczych Hufców Pracy łączy kształcenie ogólne (w szkołach, z którymi OHP współpracuje) z kształceniem praktycznym. Doradca zawodowy po zbadaniu predyspozycji zawodowych młodego człowieka pomaga mu wybrać zawód, w którym podejmie naukę. Są to profesje poszukiwane na lokalnym rynku pracy zgodnie z aktualnym „Barometrem zawodów”. Kształcenie zawodowe odbywa się na podstawie umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego na zasadach pracownika młodocianego. Realizowane jest w warsztatach szkoleniowych OHP lub u pracodawców zewnętrznych, z którymi OHP ma podpisane porozumienie (np. rzemieślników, przedsiębiorców). Przez cały okres pobytu w OHP każdy uczestnik jest objęty poradnictwem edukacyjno-zawodowym, w tym przygotowaniem do aktywnego poruszania się na rynku pracy, oraz otrzymuje

wsparcie wychowawcy, a w razie potrzeby również specjalistów. Ma możliwość skorzystania z oferty zajęć kulturalno-oświatowych, sportowo-rekreacyjnych czy profilaktycznych¹. W zakresie kształcenia zawodowego młodzież przygotowując się do egzaminów potwierdzających uzyskanie kwalifikacji zawodowych, zdobyte przez siebie umiejętności może skonfrontować ze swoimi rówieśnikami podczas organizowanego corocznie od 20 lat konkursu *Sprawni w zawodzie*. Młodzież współzawodniczy między sobą w konkretnie wskazanych zawodach zarówno w części teoretycznej, jak i praktycznej na etapie lokalnym, regionalnym i krajowym.

Dzięki uzyskanej akredytacji (2021-1-PL01-KA120-VET-096127) Erasmus+ w sektorze *Kształcenie i szkolenia zawodowe* Kujawsko-Pomorska Wojewódzka Komenda OHP podobnie jak kilkanaście jednostek edukacyjnych w regionie kujawsko-pomorskim ma ułatwiony dostęp do środków europejskich, aby organizować zagraniczne staże zawodowe poprzedzone przygotowaniem pedagogiczno-kulturowym i językowym. W ramach projektu *Sukces zawodowy* (2021-1-PL01-KA121-VET-000008066) 37 osób

1. Zob. <https://ohp.pl/ksztalcenie-i-wychowanie/ksztalcenie-przygotowanie-zawodowe> (dostęp: styczeń 2023).

kształcących się w zawodzie kucharz, cukiernik, mechanik samochodowy oraz fryzjer miało możliwość uczestniczyć w dwutygodniowych stażach zawodowych w Niemczech w ÜAZ Bauwirtschaft Frankfurt/Oder oraz w VITALIS Betreuungsgesellschaft für Modellprojekte mbH w Schkeuditz k. Lipska. Z kolei projekt *Sukces zawodowy II* (2022-1-PL01-KA121-VET-000064842), którym objęto od grudnia 2022 r. 16 osób w zawodach fryzjer, kucharz, mechanik samochodowy i sprzedawca, realizowany jest przy współpracy z organizacją Euromind, która na ten cel pozyskuje miejsca staży u hiszpańskich pracodawców. W przypadku projektu *Sukces zawodowy II* będzie to Sewilla. Niewątpliwym atutem udziału w projektach mobilności w ramach projektów współfinansowanych z Unii Europejskiej jest poznanie zagranicznego rynku pracy, podpatrzenie rozwiązań z danej branży (inspiracja), doskonalenie umiejętności pracy w środowisku międzynarodowym, w tym komunikacji w języku obcym. Na udziale młodej osoby w takim przedsięwzięciu jak mobilność w ramach projektu zyskuje również pracodawca. W trakcie mobilności w tzw. czasie wolnym młodzież z osobami towarzyszącymi ma okazję poznać kulturę, biorąc udział w organizowanych wyjściach edukacyjnych czy dodatkowych zajęciach z native speakerem.

Od niedawna Polska ma możliwość udziału w prestiżowych konkursach EuroSkills czy WorldSkills, w których rywalizują 32 państwa z Europy i aż 85 państw w edycji globalnej. Konkursy te mają na celu zachęcanie młodych ludzi do podnoszenia umiejętności zawodowych. Wyłonienie reprezentantów danego państwa w poszczególnych zawodach odbywa się na drodze eliminacji, których częścią jest współzawodnictwo młodych osób podczas finału krajowego. Uczestnicy OHP z regionu kujawsko-pomorskiego trzykrotnie brali udział w eliminacjach krajowych, tocząc zmagania w konkurencjach: cukiernictwo (2020 r., OSiW Grudziądz), gotowanie (2022 r. OSiW Toruń), fryzjerstwo (2021 r., OSiW Toruń oraz 2022 OSiW Toruń), stolarstwo (2021 r. OSiW Grudziądz).

Swoje umiejętności i zainteresowania zawodowe młodzież wykorzystuje, realizując lokalne inicjatywy pod hasłem Projekty Solidarności (program Europejski Korpus Solidarności). Wówczas członkowie grup inicjatywnych, którymi są pełnoletni uczestnicy OHP uwzględniają w harmonogramie działań projektów warsztaty: kulinarne (wspólne gotowanie i wymiana przepisów), fryzjerskie, kosmetyczne, tzw. metamorfozy skierowane do m.in. seniorów z DPS-u w Inowrocławiu: *Złota Jesień* (2020-2-PL01-ESC31-082789) oraz *Złota Jesień II* (2021-2-PL01-ESC30-SOL-000040463), pań z kół gospodyń wiejskich z okolic Brodnicy *Łączymy miejsca - Łączymy pokolenia* (2020-3-PL01-ESC31-094942), *Aktywnym być - Zdrowo żyć* (2021-2-PL01-ESC30-SOL-000039059) czy mieszkańców schroniska

dla Bezdomnych Mężczyzn im. Św. Brata Alberta w Inowrocławiu *Bezdomni - na pozór inni, a tak naprawdę tacy sami jak my* (2022-1-PL01-ESC30-SOL-000068997). Projektem, którego fundamentem były umiejętności zawodowe zdobywane w czasie praktycznej nauki zawodu w warsztacie przy Ośrodku Szkolenia i Wychowania w Grudziądzu był *Dach dla przyjaciela* (2020-2-PL01-ESC31-082999). Młodzież zbudowała budy dla psów, które przy wsparciu Urzędu Gminy zostały przekazane mieszkańcom regionu, których czworonożni przyjaciele znajdowali się w potrzebie. Na drodze realizacji ww. Projektów Solidarności, a także czterech kolejnych *Miłośnicy Sportu* (2021-2-PL01-ESC30-SOL-000039047), *Kapsuła czasu* (2021-1-PL01-ESC30-SOL-000036286), *Młodzieżowe Ministerstwo Szczęścia* (2020-2-PL01-ESC31-082794), *Kulturalnie, aktywnie i zdrowo* (2020-3-PL01-ESC31-094944) młodzież w naturalny sposób wzmacniała kompetencje kluczowe, które są coraz bardziej cenione na rynku pracy. Z raportu Światowego Forum Ekonomicznego² wynika, że do 2025 roku najbardziej pożądane na rynku pracy będą m.in.: analityczne myślenie i innowacyjność, umiejętność uczenia się, kreatywność, kompleksowe rozwiązywanie problemów, zdolność krytycznego myślenia, zarządzanie zespołem, elastyczność, odporność na stres.

Odpowiedzią na powyższe potrzeby dynamicznie zmieniającego się rynku pracy, rewolucji przemysłowej 4.0 jest również projekt realizowany przez Komendę Główną OHP *Aktywni Górą!* współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, do którego zostało zakwalifikowanych 60 uczestników z jednostek OHP z Brodnicy, Bydgoszczy, Inowrocławia, Włocławka i Torunia. Oferowane wsparcie obejmie m.in. szkolenie w zakresie umiejętności i kompetencji społecznych w danym zawodzie zgodnie z klasyfikacją ESCO – European Skills/Competences, Qualifications and Occupations, kurs prowadzący do uzyskania dodatkowych umiejętności i kwalifikacji czy kreowanie wizerunku profesjonalnego pracownika³.

Miniony rok 2022 był ogłoszony rokiem Europejskim Rokiem Młodzieży, a obecny 2023 Europejskim Rokiem Umiejętności. Najbliższe 12 miesięcy będzie czasem wypełnionym wydarzeniami skoncentrowanymi na pogłębianiu umiejętności, aby jeszcze lepiej odpowiedzieć na potrzeby rynku pracy i jeszcze efektywniej wspierać adaptację młodego człowieka w zawodowym środowisku, co przy udziale Ochotniczych Hufców Pracy jest realizowane zarówno na ścieżce edukacji formalnej, jak i pozaformalnej z wykorzystaniem działań projektowych.

2. https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf (dostęp: styczeń 2023).

3. Zob. <https://dokariery.pl/aktywni/informacje-o-projekcie> (dostęp: styczeń 2023).

Niepełnosprawność nie ogranicza

Rynek pracy ciągle potrzebuje fachowców. Kujawsko-Pomorski Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. J. Korczaka w Toruniu specjalizuje się w przygotowaniu uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na niepełnosprawność intelektualną w stopniu lekkim lub ze sprzężonymi niepełnosprawnościami oraz autyzmem (w tym zespołem Aspergera) do pracy zawodowej w różnych branżach, m.in. budowlanej, hotelarsko-gastronomiczno-turystycznej, spożywczej i przemysłu mody. Uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym mogą rozwijać tu umiejętności krawieckie, kulinarne, sztuki użytkowej, stolarsko-techniczne i ogrodniczo-florystyczne. Nauczyciele dbają o solidne wykształcenie młodzieży z niepełnosprawnościami i uzyskanie przez nich określonych kwalifikacji do wykonywania pracy w danym zawodzie. Ośrodek im. J. Korczaka corocznie dostosowuje ofertę kształcenia zawodowego do wymogów rynku pracy, dąży do wysokiej jakości nauczania teoretycznego i praktycznego, do rozwijania autonomii ucznia z niepełnosprawnością, aby zdobył maksymalną niezależność życiową.

Od lat walczymy ze stereotypowym myśleniem, że młodzież ucząca się w szkole specjalnej niewiele potrafi. Słowo „specjalna” odstrasza uczniów i ich rodziców. Prawdą jest to, że uczniowie z orzeczeniami o kształceniu specjalnym są inni, bo wyjątkowi, niepowtarzalni, o szczególnych uzdolnieniach i talentach. W każdym uczniu istnieje duży potencjał, który trzeba odkryć i skierować na odpowiedni tor. Nauczyciele naszego ośrodka starają się każdego dnia, aby młody człowiek nabył w szkole takich kompetencji, które będzie mógł wykorzystać w samodzielnym, dorosłym życiu. Jednym z elementów indywidualizacji pracy z uczniem w naszej placówce jest zaakceptowanie faktu, że każdy człowiek jest inny i ma różne predyspozycje. Dbamy o to, aby każdy uczeń był dostreżony i miał szansę rozwinąć swoje umiejętności zgodnie z zainteresowaniami i predyspozycjami zawodowymi, a dzięki uzyskanym kwalifikacjom stał się specjalistą w konkretnej dziedzinie.

W Kujawsko-Pomorskim Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Toruniu młodzież z orzeczeniem o kształceniu specjalnym po ukończeniu szkoły podstawowej może kształcić się w następujących branżach:

- spożywczej, ucząc się zawodu **cukiernik** - kwalifikacja wyodrębniona w zawodzie SPC.01. Produkcja wyrobów cukierniczych
- hotelarsko-gastronomiczno-turystycznej, ucząc się zawodów: **kucharz** - kwalifikacja HGT.02. Przygotowanie i wydawanie dań oraz **pracownik pomocniczy obsługi hotelowej** - kwalifikacja HGT.05. Wykonywanie prac pomocniczych w obiektach świadczących usługi hotelarskie
- przemysłu mody, ucząc się zawodu **krawiec** - kwalifikacja MOD. 03. Projektowanie i wytwarzanie wyrobów odzieżowych
- fryzjersko-kosmetycznej, ucząc się zawodu **fryzjer** - kwalifikacja FRK.01. Wykonywanie usług fryzjerskich

Fryzjer, fot. Karolina Troszyńska

• budowlanej, ucząc się zawodów: **monter sieci i instalacji sanitarnych** - kwalifikacja BUD.09. Wykonywanie robót związanych z budową, montażem i eksploatacją sieci oraz instalacji sanitarnych, **monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie** - kwalifikacja BUD.11. Wykonywanie robót montażowych, okładzinowych i wykończeniowych, **murarz-tylnik** - kwalifikacja BUD.12. Wykonywanie robót murarskich i tynkarskich.

Monter, fot. Piotr Kromkiewicz

Nauczyciele dbają o wszechstronny rozwój uczniów. Starają się, aby osiągnęli oni sukces na miarę swoich możliwości, a przede wszystkim, aby szanowali pracę i wykonywali ją bardzo sumiennie.

Zajęcia praktyczne odbywają się nie tylko w pracowniach szkolnych czy Centrum Kształcenia Zawodowego, ale również w salonach fryzjerskich Evolution i Montibello, Piekarni-Cukierni Rumińscy i obiektach hotelowych. Ośrodek od lat współpracuje z toruńskimi instytucjami, m.in. Hotelem Bulwar, Hotelikiem w Centrum, Fundacją Daj Szansę, Domem Pielgrzyma - dzięki temu uczniowie mogą odbywać zajęcia praktyczne w rzeczywistych warunkach pracy. Wykonują prace porządkowe w części noclegowej obiektów, konserwują i naprawiają bieliznę hotelową, pielęgnują rośliny ozdobne i przyległe tereny zieleni. Najważniejszym zadaniem każdego ucznia jest poznanie warunków panujących w obiekcie, nabycie umiejętności komunikacji i współpracy z innymi pracownikami. Gwarantuje to większe szanse na zatrudnienie. Kształcenie w zawodzie krawca daje możliwość zdobywania umiejętności zawodowych również młodzieży z niepełnosprawnością sprzężoną (wzrokową i ruchową). Uczniowie pracują na sterowanych komputerowo maszynach do szycia, które wyposażone są w funkcje ułatwiające obsługę. Miłośnicy gotowania i pieczenia mogą rozwijać swoje pasje kulinarne w pracowniach, które po ukończeniu rozbudowy ośrodka będą jednymi z najnowocześniejszych w województwie. Uczniowie kształcący się

w zawodzie montera sieci i instalacji sanitarnych realizują zajęcia praktyczne głównie na budowie, dzięki współpracy z firmą Bud-Tech. Pomagają w montażu instalacji wodociągowych, kanalizacyjnych, centralnego ogrzewania i wentylacyjnych. Dzięki temu nabywają umiejętności, które dają im szansę na otrzymanie pracy w tym przedsiębiorstwie. Przykładem są szesznarocznici absolwenci, którzy już w lipcu zostali pracownikami firmy Bud-Tech.

Uczniowie Branżowej Szkoły I stopnia zgodnie z nowymi wytycznymi w szkolnictwie branżowym zobowiązani są przystąpić do egzaminu zawodowego. Jest to warunek konieczny do otrzymania świadectwa ukończenia szkoły. Egzamin ten jest taki sam, jak w szkołach masowych. Uczniowie jednak mogą skorzystać z przywileju przedłużenia czasu egzaminu o 30 minut. W sesji letniej 2022 roku dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe uzyskało 71% uczniów i wszyscy otrzymali świadectwo ukończenia szkoły.

Według danych analizy losów absolwentów z roku szkolnego 2021/2022, absolwenci Branżowej Szkoły I stopnia wykazali aktyw-

ność na rynku pracy:

- w zawodzie wyuczonym pracuje 19% (branża budowlana)
- w zawodzie innym niż wyuczony pracuje 6%
- dorywczo pracuje 6%
- poszukuje pracy 11%
- inną aktywność, tj. udział w Warsztatach Terapii Zajęciowej podjęło 6%
- kontynuuje edukację 31% (drugi zawód - 10 osób, liceum - 1 osoba)
- pobiera rentę i pozostaje w domu 14%
- nie udało się nawiązać kontaktu z 3 osobami.

Natomiast wśród absolwentów Szkoły Przysposabiającej do Pracy pracę podjęło 67%.

Od prawie dziesięciu lat uczniowie szkoły podstawowej klas VII i VIII biorą udział w warsztatach zawodoznawczych organizowanych przez nauczycieli zajęć praktycznych w szkole branżowej. Dowiadują się o możliwościach rozwoju zawodowego, jak ważna jest samodzielność i szacunek do pracy. Inspiracją do takich działań był udział nauczycieli przedmiotów zawodowych branży budowlanej w praktykach zagranicznych, które realizowane były w Centrum Kształcenia Zawodowego Izby Przemysłowo-Handlowej w Poczdamie oraz Niemieckim Centrum Kształcenia w Götz. W ramach WSDZ uczniowie uczestniczą w zajęciach praktycznych, wykonując podstawowe czynności w danym zawodzie. Warsztaty takie są doskonałą okazją do poznania zawodu „na żywo”, sprawdzenia swoich umiejętności i predyspozycji zawodowych.

W roku szkolnym 2022/2023 w ośrodku rozpoczął się projekt „Eksperci w swojej branży” finansowany ze środków EFS w ramach RPO WK-P 2014-2020. Młodzież i nauczyciele uczestniczą w warsztatach, szkoleniach i wyjazdach zawodowych. Dodatkowo uczniowie mają możliwość podczas zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych zdobyć wiedzę i umiejętności praktyczne niezbędne przy wykonywaniu zadań zawodowych. Uczą się zachowań potrzebnych w środowisku pracy. W wakacje zaplanowane są praktyki zawodowe dla uczniów. Realizowane będą w zakładach pracy, firmach, przedsiębiorstwach. Dzięki temu uczniowie będą mieli możliwość skonfrontowania własnej wiedzy i umiejętności z wymaganiami stawianymi przez konkretnych pracodawców. Tym samym młodzi ludzie mają okazję wkroczyć na rynek pracy i czynić tam pierwsze kroki.

W naszej placówce kształcimy zawodowo i stawiamy na praktykę. Staramy się, aby każdy uczeń kształcący się w danej branży stanął w tzw. środowisku pracy, czyli takim, w jakim w przyszłości może się znaleźć. Pomaga to uświadomić uczniowi, że przed nim jeszcze wiele umiejętności i wiedzy, które musi opanować, aby odnieść sukces i pokazać się z jak najlepszej strony na wymagającym rynku pracy. Absolwentów różnych typów szkół, posiadających podobne kwalifikacje jest wielu, natomiast tych, którzy spełniają precyzyjne wymagania pracodawcy już dużo mniej. Współpracując z przedsiębiorstwami, instytucjami i firmami, nasi uczniowie mogą poczuć specyfikę i środowisko pracy. Organizujemy spotkania z pracodawcami. Wskazujemy możliwości zatrudnienia w danym zawodzie. Nie możemy jednak wyręczać naszych absolwentów w poszukiwaniu pracy. Z tym zadaniem muszą zmierzyć się sami. Jesteśmy po to, aby pomóc, wskazać i wspierać.

Mariusz Włodarczyk

Zespół Szkół Specjalnych w Lipnie

Szkoła przysposabiająca do pracy szansą na dobre przygotowanie do dorosłego życia

Szkoły przysposabiające do pracy, chociaż nie oferują wyuczenia konkretnego zawodu, są miejscem i szansą na zdobycie wykształcenia przez osoby niepełnosprawne, których edukacja dotąd kończyła się na poziomie gimnazjum czy szkoły podstawowej. Ich funkcjonowanie wynika z faktu, że tradycyjne szkoły branżowe nie są odpowiednio dostosowane do potrzeb i wymagań młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie lub z niepełnosprawnościami sprzężonymi.

Szkoła Przysposabiająca do Pracy przy Zespole Szkół Specjalnych w Lipnie została utworzona w 2019 roku. To jedyna szkoła w regionie przeznaczona dla młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz z niepełnosprawnościami sprzężonymi. Jej zadaniem jest przygotowanie uczniów do aktywności poprzez pracę, samodzielnego funkcjonowania w życiu ro-

dziennym, społecznym i zawodowym, nabycie przez nich praktycznych umiejętności niezbędnych do podejmowania pracy w różnych dziedzinach na otwartym lub chronionym rynku pracy, kształtowanie kompetencji społecznych, zawodowych i komunikacyjnych, a także integrowanie ze środowiskiem.

W pierwszym roku jej działalności, czyli w roku szkolnym 2019/2020, funkcjonowały dwa oddziały, w latach 2020/2021 oraz 2021/2022 - trzy, a w bieżącym roku szkolnym w szkole działają już cztery.

Uczniowie lipnowskiej Szkoły Przysposabiającej do Pracy mają możliwość uczestnictwa w zajęciach specjalistycznych, w tym arteterapii, terapii zaburzeń mowy, terapii behawioralnej, terapii integracji sensorycznej, terapii ręki, terapii polisensorycznej, terapii komputerowej, zajęciach rewalidacyjnych i socjoterapeutycznych, zajęciach dydaktyczno-wyrównaw-

czych czy umuzykalniających, prowadzonych z wykorzystaniem różnorodnych metod. Ponadto mogą korzystać z sali doświadczania świata, sali integracji sensorycznej oraz sali do ćwiczeń ogólnorozwojowych z zestawem rehabilitacyjnym. Pracują w niewielkich, maksymalnie ośmioosobowych zespołach i podejmują wiele działań, które mają ułatwić im samodzielne, na miarę ich możliwości, funkcjonowanie w dorosłym życiu.

Nauka w Szkole Przysposabiającej do Pracy w Lipnie trwa 3 lata z możliwością wydłużenia etapu edukacyjnego do 24 roku życia, odbywa się w odpowiednio wyposażonych pracowniach, systemem jednozmiannym. Wszystkie zajęcia dla uczniów odbywają się w pracowniach na terenie szkoły. Realizowana jest podstawa programowa obejmująca funkcjonowanie osobiste i społeczne z zagadnieniami z języka polskiego, matematycznymi, praktyczno-technicznymi, z informatyki, przyrodniczymi, społeczno-wychowawczymi oraz przysposobienie do pracy z zagadnieniami z zakresu gospodarstwa domowego, przygotowywania i podania potraw, rękodzieła, zdrowia i higieny, pierwszej pomocy oraz pracy i wypoczynku czy prac biurowych. W trakcie codziennej pracy uczniowie wykorzystują także sprzęt pozyskany przez Szkołę Podstawową nr 4 w Lipnie, wchodzącą wraz ze Szkołą Przysposabiającą do Pracy w Lipnie w skład Zespołu Szkół Specjalnych w Lipnie, w ramach programu „Laboratoria Przyszłości”. Chętnie pracują z wykorzystaniem robotów edukacyjnych, klocków konstrukcyjnych czy programowalnych, okularów VR.

Praca w Szkole Przysposabiającej do Pracy opiera się na Indywidualnych Programach Edukacyjno-Terapeutycznych opracowywanych dla każdego ucznia, zaś zajęcia prowadzą wykwalifikowani nauczyciele, którzy dążą do tego, by pogłębić wiedzę i rozwinąć umiejętności szkolne i zdobywanie umiejętności praktycznych niezbędnych do funkcjonowania w środowisku społecznym. Uczniowie są także objęci stałą opieką pedagogiczno-psychologiczną. W naszej szkole zapewniamy przyjazną i życzliwą atmosferę, wszechstronną pomoc w rozwiązywaniu problemów wychowawczych, edukacyjnych oraz życiowych.

Wybór lipowskiej Szkoły Przysposabiającej do Pracy jest szansą na zapewnienie młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie i z niepełnosprawnościami sprzężonymi dobrego przygotowania do dorosłego życia, dlatego powinien być poprzedzony dokładnym poznaniem zasad funkcjonowania tego typu szkół.

Grażyna Troszyńska
KPCEN we Włocławku

Zachować pamięć. Historia i kultura dwóch narodów – seminarium w Yad Vashem

W dniach 4-13.11.2022 roku uczestniczyłam wspólnie z Dorotą Łańcucką w seminarium dotyczącym nauczania o Holokauście oraz żydowskiej historii i kultury w ramach projektu „Zachować pamięć. Historia i kultura dwóch narodów”. Organizatorem XXXVI szkolenia był Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie oraz International School for Holocaust Studies Yad Vashem w Jerozolimie. Program szkolenia został przygotowany we współpracy Ośrodka Rozwoju Edukacji w Warszawie i Instytutu Yad Vashem w Jerozolimie. Obejmował zagadnienia związane z koncepcją nauczania o Holokauście i jego historią.

Bogactwo kulturowe Izraela wynika z różnorodności populacji: pochodzący z całego świata Żydzi przywieźli z sobą tradycje kultury i religii wielu narodów, tworząc z nimi tygiel żydowskich zwyczajów i wierzeń. Izrael jest jedynym krajem na świecie, w którym życie biega według kalendarza żydowskiego. Dniami wolnymi od pracy są święta państwowe, święta religijne oraz tradycyjny szabat.

Przed wylotem uczestniczyliśmy w dwudniowym preseminarium zorganizowanym przez ORE w Sulejówku, które było wprowadzeniem w zagadnienia programowe Yad Vashem. Zwiedzaliśmy z przewodnikiem wystawę stałą *1000 lat historii Żydów polskich* w Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN. Wykładem *Zagłada Żydów i stosunki polsko-żydowskie w czasie II wojny światowej. Uwarunkowania i kontekst* powitała nas dr Martyna Grądzka-Rejak, a Magdalena Zapolska-Downar z Instytutu Pamięci Narodowej poprowadziła warsztaty *Postawy Polaków wobec Żydów w czasie okupacji niemieckiej*. Poznaliśmy również funkcjonowanie współczesnego społec-

zeństwa izraelskiego w kontekście religijności, spraw politycznych, obchodów świąt w wielokulturowej społeczności Izraela, antysemityzmu, bezpieczeństwa oraz różnorodności kulturowej.

Wysłuchaliśmy także wykładu online *Normy społeczno-kulturowe w Izraelu* Magdaleny Kukuły i Marii Jurek, przedstawicielek Ambasady RP w Izraelu.

W programie seminarium *Zachować pamięć. Historia i kultura dwóch narodów* znalazły się następujące tematy: *Sytuacja polityczna w Izraelu* (wykład Ariego Golana, Radio Kan Reszet Bet), konteksty nauczania o Holokauście w Yad Vashem (*Bezprecedensowy charakter Holokaustu* - wykład dr Robiego Rozetta i *Drugie pokolenie w Izraelu* - wykład Michaela Kichki z Akademii Sztuk Pięknych i Basalela w Jerozolimie). Odbędzie się również spotkanie z osobą ocalałą z Holokaustu. Bardzo ważnymi wydarzeniami były wykłady Rabina Josefa Abramsa *Judaizm i naród żydowski* oraz dr Anaty Vaturi *Antysemityzm: długa czy krótka historia?*

Warto podkreślić, że wszystkie wykłady i spotkania odbywały się w Yad Vashem - Instytucie Pamięci Męczenników i Bohaterów Holokaustu, powstałym w Jerozolimie w 1953 roku oraz na Wzgórzu Herzla. Podczas naszego pobytu zwiedziliśmy: Muzeum Hi-

storyczne wraz z Salą Imion, gdzie przechowywane są dane o Ofiarach Holokaustu, Izbę Pamięci, Ogród Sprawiedliwych wśród Narodów Świata, galerię sztuki i synagogę oraz Dolinę Zabitych Wspólnot. Na terenie Yad Vashem znajdują się pomniki upamiętniające zamordowanych w czasie Holokaustu dzieci, żydowskich partyzantów i żołnierzy oraz Janusza Korczaka. Jeden z pomników to urwany tor kolejowy, na którym stoi wagon służący do przewożenia Żydów do obozów zagłady. Dużym przeżyciem był spacer wśród drzew upamiętniających Sprawiedliwych Wśród Narodów Świata, którzy ratowali Żydów w czasie Holokaustu, ryzykując niejednokrotnie własne życie. Jest tam wiele polskich nazwisk, np. Ireny Sendlerowej. W Alei Sprawiedliwych widzieliśmy drzewko Władysława Bartoszewskiego i Marii Kann posadzone w imieniu Rady Pomocy Żydom „Żegota” – jedynej organizacji w okupowanej Europie powołanej w celu ratowania Żydów w Polsce.

Kolejnym przeżyciem było zwiedzanie Muzeum Art Yad Vashem, gdzie oglądaliśmy wystawę dzieł żydowskich artystów malarzy.

Z zaciekawieniem uczestniczyliśmy w zwiedzaniu Starego Miasta Jerozolimy, które zachwycało nas swoim pięknem i różnorodnością. W otoczonym wiekowymi murami Starym Mieście znajduje się wiele świętych miejsc, takich jak: Ściana Płaczu, muzułmańska świątynia Kopuła na Skale czy pochodząca z IV wieku bazylika Grobu Świętego. Uliczki są pełne sklepów i straganów z szalami modlitewnymi, różańcami i ceramiką, a na straganach z jedzeniem można kupić falafele, chlebki pita i świeżo wyciskane soki. W średniowiecznej Cytadeli Dawida mieści się muzeum prezentujące historię miasta. Stare Miasto ma tereny o kluczowym znaczeniu religijnym dla chrześcijaństwa, judaizmu i islamu: Wzgórze Świątynne z Kopułą na Skale, meczetem Al-Aksa i Murem Zachodnim oraz bazylika Grobu Świętego i wiele innych. Tradycja dzieli Stare Miasto na cztery dzielnice, pomimo że ich nazwy były używane tylko w XIX wieku. Współcześnie Stare Miasto dzieli się na dzielnice: muzułmańską, chrześcijańską, żydowską i ormiańską. Jego mieszkańcy często władają kilkoma językami: hebrajskim, arabskim, angielskim, greckim, niemieckim, francuskim i rosyjskim.

Ważnym, niezwykle poruszającym wydarzeniem było zwiedzanie Muzeum Holokaustu Yad Vashem. Obraz zbrodni wyłaniający się z eksponowanych obrazów, filmów i materiałów archiwalnych, zdjęć i różnych eksponatów, stosowanych narzędzi tortur czy eksperymentów dokonywanych na ludziach pokazał bezmiar okrucieństwa III Rzeszy Niemieckiej. Było to trudne do obejrzenia i zrozumienia...

W czasie naszego pobytu odwiedziliśmy wspomniane Wzgórze Herzla, narodowy cmentarz Izraela

położony w zachodniej części Jerozolimy, a nazwany na cześć Teodora Herzla, twórcy syjonizmu, którego grób leży na szczycie wzniesienia. Jest to wyjątkowe miejsce pochówku poległych żołnierzy, funkcjonariuszy policji i innych zasłużonych osób. Spoczywają tu trzej premierzy Izraela: Lewi Eszkol, Golda Meir i Icchak Rabin. Miejsce to upamiętnia również polskich żołnierzy żydowskiego pochodzenia, którzy zginęli w czasie II wojny światowej, broniąc swojej polskiej ojczyzny.

Na terenie Yad Vashem leży wywołująca duże emocje Dolina Gmin Żydowskich (Dolina Zabitych Wspólnot). To labirynt ogromnych bloków skalnych, z lotu ptaka przypominających mapę Europy. Na olbrzymich kamieniach wyryto nazwy miast i miejscowości, w których przed wojną mieszkały wspólnoty żydowskie. Wielkość i głębokość liter tych nazw odpowiada wielkości wspólnot. Są tam m.in. ślady wspólnot z Warszawy, z województwa kujawsko-pomorskiego – np. Włocławka, Lipna, Chodcza, Radziejowa, Skępego, Kikoła i innych. Historia żydowska to historia Żydów, ich kultury, religii, rozwoju i interakcji z innymi narodami, religiami i kulturami. Ten dzielny i niezłomny w walce o swoją tożsamość naród w swojej historii podlegał ciągłym prześladowaniom.

Mieliśmy także okazję sięgnąć w głąb historii, poznać determinację Żydów, którzy nie poddali się Rzymianom w 73 roku, popełniając zbiorowe samobójstwo. To zdarzenie miało miejsce w Masadzie położonej u brzegów Morza Martwego, którą mieliśmy okazję odwiedzić już pod koniec naszego szkolenia.

Udział w seminarium stał się inspiracją do podejmowania działań w zakresie zachowania i utrwalania pamięci o Zagładzie. Holokaust dotyczy narodu żydowskiego, dlatego ważne jest, by pamięć o cierpieniu i konsekwencjach ludobójstwa dla żydowskich rodzin była kultywowana i szanowana. Ważne jest, by młode pokolenia posiadały wiedzę na ten temat po to, by nigdy więcej podobne okrucieństwo się nie powtórzyło. Dlatego w dalszym ciągu naszej pracy edukacyjnej będziemy kształtować kompetencje kluczowe, głównie społeczne, obywatelskie i osobiste, ale także językowe i świadomości kulturowej. Ciągłe aktualne jest, by współczesne pokolenia, funkcjonując w środowisku ciągłych zmian cywilizacyjnych, miały świadomość, że kształtowanie kompetencji międzykulturowych jest dzisiaj priorytetem w edukacji. Tolerancja, szacunek dla innych to dzisiaj ważne elementy wychowania i edukacji. Materiały dydaktyczne i publikacje, jakie otrzymaliśmy w Yad Vashem, niech będą przykładem dobrych praktyk dla nauczycieli w Polsce, a nasz udział w seminarium na pewno przyczyni się do wzbogacenia warsztatu pracy podczas zaplanowanych szkoleń.

Dorota Łańcucka
KPCEN we Włocławku

O wychowaniu do wartości we włocławskim KPCEN

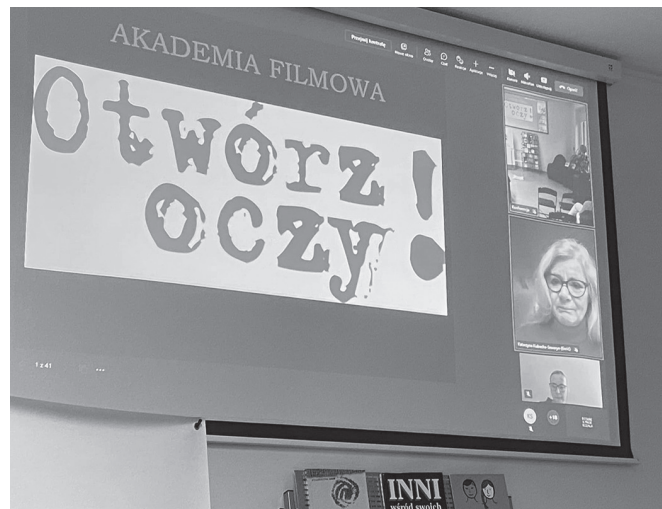
Przestrzenie migracji to temat konferencji, jaką zorganizowaliśmy 16 listopada 2022 roku z okazji Międzynarodowego Dnia Tolerancji. Wyjątkowi goście i prelegenci poruszyli wiele ważnych dla kształtowania postaw dzieci i młodzieży aspektów, zarówno w kontekście historycznym, jak i współczesnych wydarzeń. Program tegorocznej edycji konferencji rozpoczął się wykładem *Tobie ojczyzno. Losy cichociemnych - żołnierzy tułaczy*, który wygłosił Mirosław Sprenger, kierownik Referatu Edukacji Narodowej IPN w Bydgoszczy. W niezwykle interesujący sposób przedstawił trudne i często tragiczne losy polskich żołnierzy-bohaterów walczących o ojczyznę w czasie II wojny światowej, a niemogących żyć po wojnie w swoim rodzinnym kraju. Poznaliśmy szczegółowo losy cichociemnych z Bydgoszczy, Torunia, Radziejowa, Włocławka, Aleksandrowa Kujawskiego, Brodnicy...

Model integracji edukacyjnej i wykorzystanie migracji do budowania szkolnych społeczności otwartych na **inność** omówiła Joanna Pasymowska z Centrum Edukacji Obywatelskiej w Warszawie. Zaprezentowała wiele ciekawych metod, programów i projektów do wykorzystania przez nauczycieli w pracy z uczniami. Podkreśliła zaspokajanie potrzeb emocjonalnych i społecznych wśród przybywających z Ukrainy uczniów, a dopiero w dalszej kolejności w zakresie wiedzy i edukacji.

Ważnym narzędziem edukacyjnym jest film. Dla czego film, wyjaśniła Katarzyna Kubacka-Seweryn, twórczyni Akademii Filmowej OTWÓRZ OCZY!

FILM jest:

- pomocą dydaktyczną w realizacji podstawy programowej
- źródłem wiedzy
- szansą na rozmowę o wartościach, trudnych wyborach i dylematach moralnych
- pretekstem do działań wychowawczych
- przyjemnością
- przygotowuje młodych ludzi do krytycznego odbioru mediów

„TOLERANCJA zaczyna się od poznania **dru-giego**, często tę inność możemy zobaczyć najpierw w filmie”, a „odmienność pobudza ludzką kreatywność do działania...” - zaznaczała K. Kubacka-Seweryn. W Dniu Tolerancji zarekomendowała wiele ciekawych tytułów filmowych, prowokujących widza do dyskusji i intelektualnej refleksji. To m.in.: *Zabić drozda*, *Misja*, *Gadające głowy*, *Struktura kryształu*, *Tango*, *Billy Eliot*, *Chłopiec z chmur*, *Moja mama gorylica*, *Wszyscy za jednego*, *Gdzie jest Anne Frank?*

Agnieszka D. Michalczyk, prezes Fundacji im. Królowej Marii Kazimierzy przedstawiła założenia programu *Debiutantki*, którego jest autorką. Celem programu jest przede wszystkim rozwój społecznej, historycznej i estetycznej wrażliwości młodych kobiet, przy jednoczesnym umacnianiu poczucia własnej wartości. DOBROCZYNIENIE podczas każdej ogólnopolskiej edycji dedykowane jest m.in. dzieciom z Domów Dziecka, osobom będącym w kryzysie bezdomności, ubogim w okresie wigilii, artystom weteranom mieszkającym w Domu Artysty Weterana w Skolimowie, czworonogom ze schronisk czy w chwili obecnej uciekającym przed wojną mieszkańcom Ukrainy.

Podczas konferencji, do udziału w 11. edycji *Debiutantek* Agnieszka Michalczyk zaprosiła także Maję

Bałdys z ZSK im. J. Długosza we Włocławku. To wielkie wyróżnienie dla uczennicy z naszego regionu wiąże się z zajęciem przez Maję I miejsca w castingu Marka Probosza „Pola Negri potrzebna od zaraz”, jaki odbył się w Lipnie z okazji Roku Poli Negri. Nominację Maja odebrała osobiście, a towarzyszyła jej Sławomira Lewandowska, nauczycielka, która przygotowywała uczniów do wielu przedsięwzięć związanych z wydarzeniami w Roku Poli Negri.

Jak funkcjonuje **wielokulturowość w systemie edukacji włoskiej** na przykładzie Sycylii, uczestnicy spotkania dowiedzieli się od Agnieszki Pawłowskiej z Unii Europejskich Federalistów w Łodzi. UEF od lat organizuje wizyty studyjne w tym obszarze, a dydaktyczno-wychowawcze doświadczenia nauczycieli szkół na południu Europy to nieoceniony zasób informacji dla naszych kadr pedagogicznych.

Sławomir Kopyść, członek zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego, w podsumowaniu konferencji zwrócił uwagę na jej bogaty i wartościowy program, obejmujący różne perspektywy i punkty widzenia. Na koniec zacytował Andrzeja Seweryna, którego wypowiedź w swojej prezentacji przytaczała wcześniej K. Kubacka-Seweryn: „Nie lubię słowa tolerancja, ponieważ zakłada ono, że tolerujący jest powyżej tolerowanego. Jest wart więcej niż tolerowany, więc robi mu łaskę, uprzejmość i go toleruje. Nie jestem również do końca przekonany do słowa akceptacja, ponieważ zakłada, że akceptuję cię pomimo tego, że coś jest z tobą nie tak. **Lubię słowo WSPÓLISTNIENIE**”.

Fot. z archiwum Polskiego Radia PiK

Z inicjatywy naszego Centrum 27 stycznia 2023 roku, w **Międzynarodowy Dzień Pamięci o Ofiarach Holokaustu**, złożyliśmy kwiaty i zapaliliśmy

znicze pod włocławską tablicą Ofiar Żydowskiego Getta. W uroczystości wzięli także udział: Sławomir Kopyść, członek zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz władze miasta Włocławek: Domicela Kopaczewska, wiceprezydent Włocławka i Monika Jabłońska, wiceprezydent Włocławka. W delegacji uczestniczyła również Joanna Wiewiórska, dyrektor Zespołu Szkół Budowlanych we Włocławku, na terenie którego znajduje się macewa, upamiętniająca tragiczne losy mieszkańców Włocławka i okolic z czasów Zagłady.

Tego samego dnia odbyła się organizowana przez nas już po raz kolejny konferencja „Pamięć o Zagładzie”, którą rozpoczął wykład dr Bożeny Iwanowskiej **Auschwitz nie spadło z nieba....** Dr Bożena Iwanowska jest adiunktem na Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej w Warszawie, jednocześnie kieruje Akademickim Centrum Badań nad Holokaustem i Ludobójstwami. Prezentacje poświęcone Zagładzie i zbrodniom ludobójstwa przygotowały również studentki warszawskiej AEH - Yelizaveta Filippowa, pochodząca z Ukrainy, oraz Sara Kay Aloe z USA, mieszkająca obecnie w Oświęcimiu. Informacje z seminarium **Zachować pamięć. Historia i kultura dwóch narodów**, zorganizowanego przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Instytucie Yad Vashem, przekazała uczestnikom konferencji dyrektor KPCEN we Włocławku Grażyna Troszyńska. Podkreśliła konieczność ciągłego przypominania i pogłębiania wiedzy na temat najtragiczniejszego wątku w dziejach

narodu żydowskiego, a także doskonalenia metodycznego nauczycieli w tym obszarze edukacji dzieci i młodzieży.

Ireneusz Bednorz, historyk ze Szkoły Podstawowej im. I.A. Zboińskiego w Kikole, podzielił się działaniami, jakie realizuje od lat ze swoimi uczniami, utrwalając pamięć kikolskich Żydów. Odkrywanie lokalnej historii jest dzisiaj ważnym elementem wychowania, kształtowania postaw i rozwoju kompetencji społecznych młodych ludzi. Wzruszającym momentem dyskusji były wspomnienia Izraela Ignacego Zylbersztajna z Izraela, obrazujące ciągłą ucieczkę i zaczynanie życia na nowo przez tych, którzy ocalili...

Jako autorka programu konferencji w swoim wystąpieniu zwróciłam uwagę na materiały edukacyjne dotyczące Holokaustu i ich dostępność, zwłaszcza na historyczne zasoby Instytutu Yad Vashem - <https://www.yadvashem.org/education/educational-materials.html>.

Zaprezentowałam także przykłady dobrych praktyk z naszego regionu, które mogą wykorzystać inni w swojej pracy z uczniami.

W podsumowaniu konferencji głos zabrali: dyrektor ZSB we Włocławku Joanna Wiewiórska, wicekurator Maria Mazurkiewicz, wiceprezydent Włocławka Monika Jabłońska oraz Sławomir Kopyś, członek zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Konferencja była „żywą” lekcją historii dla uczestniczącej w niej młodzieży - stacjonarnie z Zespołu Szkół Budowlanych we Włocławku i Szkoły

Podstawowej w Kikole oraz online ze Szkoły Podstawowej w Zajeźorzu.

Holokaust jest okrutnym rozdziałem żydowskiej historii o znaczeniu dla wszystkich narodów. Podważył zasadnicze poglądy i wartości cywilizacji ludzkiej, jest ostrzeżeniem dla nas i dla przyszłych pokoleń. Kształtowanie kompetencji międzykulturowych, tolerancja, szacunek dla innych to podstawa, ale też czasami wyzwanie. Najważniejsze, **aby nie być obojętnym** na ludzką krzywdę, cierpienie, zło i agresję.

Grzegorz Nazaruk
KPCEN w Bydgoszczy

Czy szkoła zabija kreatywność?

Każdy z nas interesuje się edukacją. Zna się na niej. Każdy ma pomysł na to, że on by lepiej nauczał. „Ta nauczycielka, ten nauczyciel jest do bani”. „Co on robi?”. „Jak ona uczy?”

Edukacja jest to jedną z tych rzeczy, które zapadają głęboko w pamięć. Myślałem kiedyś, że edukacja to mój „konik”. Dlatego wybrałem ten zawód. Okazało się, że podobne hobby mają prawie wszyscy dookoła.

Zainwestowaliśmy w edukację ogromny kapitał. Częściowo dlatego, że to ma nas ona ponieść w przyszłość, której nie możemy uchwycić.

Dzieci rozpoczynające szkołę w tym roku będą odchodzić na emeryturę około 2080 roku. Nikt nie ma pojęcia, jak będzie wyglądał świat za pięć lat. A co dopiero za blisko sześćdziesiąt. A jednak usiłujemy edukować je na tę okoliczność.

Cała ta nieprzewidywalność jest nadzwyczajna. Już u uczących powinna wywoływać dreszcze emocji.

Wszyscy jesteśmy na pewno zgodni co do nadzwyczajnej zdolności u dzieci - ich zdolności do innowacji, kreatywności.

Każdy rodzic patrzy na swoje dziecko i mówi: „Jakie ono było zdumiewające”. „Cudownie było na to moje dziecko patrzeć”. „Jest wyjątkowe”. ... I tak dalej. Tylko..., jakby to ująć, nie zawsze jest wyjątkowe na tle innych dzieci.

Wszystkie dzieci mają ogromne talenty. A my je marnujemy i to często całkiem bezwzględnie.

Kreatywność w edukacji jest tak samo istotna jak nauka pisania i czytania. Powinniśmy traktować je na równi.

Można by przytoczyć historię o małej dziewczynce na zajęciach z rysowania. Miała 6 lat i siedziała

z tyłu rysując. Nauczycielka twierdziła, że dziewczynka nigdy nie może skupić uwagi, a jednak na tych zajęciach potrafiła. Nauczycielka była zafascynowana, podeszła do niej i zapytała: „Co rysujesz?”. Na co dziewczynka: „Rysuję obraz Boga”. Nauczycielka: „Ale przecież nikt nie wie, jak wygląda Bóg”. A dziewczynka: To za minutkę się dowiedzą”.

Dla najmłodszych dzieci to rodzic jest wyznacznikiem tego, jak powinno się zachowywać. Jeśli nigdy nie pozwalamy sobie na błędy i zawsze postępujemy według sprawdzonych rozwiązań, jest duża szansa, że nasze dziecko nie będzie miało treningu pozwalającego na kreatywne myślenie. Aby śmiało wypowiadać swoje pomysły, musi mieć poczucie, że nie będą one narażone na krytykę. Pokazujemy dziecku, że mylenie się jest naturalnym procesem myślenia i wszystkim się to zdarza. Pozwólmy sobie na eksperymenty i błędy w towarzystwie dziecka, pokazując mu jednocześnie, że nie są one takie straszne i prowadzą do wypracowania lepszych rozwiązań. Dzieci, kiedy czegoś nie wiedzą zawsze improwizują. Nie będą się bały, że się pomylą. Ale, żeby nie posądzono mnie o mylenie pojęć, czynić błędy, to nie to samo co być kreatywnym.

Powinniśmy jednak wiedzieć, że jeśli nie jesteśmy przygotowani na pomyłkę, nigdy nie będziemy w stanie wymyślić nic oryginalnego. Musimy oswoić się z pomyłką. Dzieci, zanim dorosną, w większości tracą tę „zdolność”. Boją się popełniać błędy.

Stworzyliśmy i podtrzymujemy narodowe systemy, w których błędy są najgorszą rzeczą, jaką można zrobić. W wyniku tego pozbawiamy ludzi ich zdolności do bycia kreatywnymi.

Picasso powiedział kiedyś: „Wszystkie dzieci rodzą się artystami”.

Największy problem to pozostać artystą w miarę dorastania. Wydaje mi się, że jednak do kreatywności nie dorastamy, lecz z niej wyrastamy. Lub raczej: zostajemy z niej wyedukowani. Dlaczego tak się dzieje?

Powinniśmy sobie uzmysłwić, że każdy z nas, był dzieckiem - ci wielcy także.

Możemy dzisiaj podróżować praktycznie bez ograniczeń. Możemy przyglądać się światu. Okazuje się, że każdy system edukacji na ziemi ma taką samą hierarchę przedmiotów. Każdy. Gdziekolwiek pojeździemy.

Najwyżej znajdują się matematyka i języki, potem przedmioty humanistyczne, a artystyczne na szarym końcu.

Dlaczego na przykład taniec nie jest na tym samym miejscu co matematyka? Wszyscy mamy ciała. Jednak, kiedy dzieci dorastają, zaczynamy kształcić je od pasa w górę, skupiając się szczególnie na ich głowach. I to dość stronniczo.

Gdybyśmy rozpatrywali systemy edukacji na całym świecie, wniosek byłby jeden. Tak naprawdę każdy system edukacji opiera się na idei kompetencji akademickich. Jest ku temu jeden powód. Cały system został wynaleziony w wieku XIX. Na świecie nie było publicznego systemu edukacji z prawdziwego zdarzenia. Pojawia się, aby sprostać wymaganiom rozwijającego się przemysłu. System wywodzi się z dwóch głównych założeń. Po pierwsze: przedmioty najbardziej przydatne do pracy są w czołówce. Dlatego prawdopodobnie pokierowano nas jak najdalej od rzeczy, które jeszcze jako mali lubiliśmy robić. Często motywując to słowami, że nigdy nie dostaniemy pracy z tym związanej. Cały świat pochłonięty był rewolucją przemysłową.

Drugą rzeczą jest kompetencja akademicka, która poważnie zdominowała nasze pojmowanie inteligencji. Uniwersytety stworzyły system edukacji na swoje podobieństwo. Cały system edukacji na świecie to tak naprawdę ciągły proces osiągania coraz wyższych stopni naukowych.

W efekcie wielu wysoce utalentowanych, wspańiałych, kreatywnych ludzi myśli, że tacy nie są. Rzecz, w której byli dobrzy w szkole nie była ceniona, lecz często tępiona. Za 10, 20 lat, w oparciu o dane UNESCO, na całym świecie, będziemy mieli więcej absolwentów niż kiedykolwiek wcześniej w naszej historii.

Tytuły naukowe nie będą nic znaczyły. Minęły te czasy, że jeśli miałeś tytuł, miałeś też pracę.

Powinniśmy zmienić radykalnie sposób myślenie na temat inteligencji.

Kiedyś ADHD nie istniało. Była to „choroba” niedostępna. Ludzie nie zdawali sobie sprawy, że można ją mieć. Po prostu dziecko przeszkadzało. Nie odrabia lekcji, nie uczy się i tak dalej.

A wystarczy poobserwować dziecko z boku i stwierdzić, że ono nie jest „chore”. Ono jest zdolne. Może być na przykład... tancerką.

Ludzie potrzebują ruchu, spontaniczności i swobody, żeby myśleć. Nie pozwólmy przepisywać dzieciom leków na uspokojenie, bo jest nadpobudliwe ruchowo.

Ceńmy dar wyobraźni. Musimy z niego mądrze korzystać. Dostrzegajmy nasze bogactwo w kreatywności oraz pokładajmy nadzieję w dzieciach. Naszym zadaniem jest nauczenie ich wszystkich, jak stawiać czoła przyszłości. My możemy tej przyszłości nie doczekać, ale one tak.

Naszym celem jest pomóc im coś w niej stworzyć.

Iwona Rostankowska
KPCEN w Bydgoszczy

Matura to bzdura? Egzamin dojrzałości z języka polskiego w 2023 roku

W maju tego roku uczniowie klas czwartych kończący czteroletnie liceum ogólnokształcące po raz pierwszy przystąpią do egzaminu maturalnego z języka polskiego w nowej formule.

Język polski to obowiązkowy przedmiot egzaminacyjny. Uczniowie przystępują do egzaminu w czę-

ści ustnej (bez określania poziomu) oraz pisemnej (na poziomie podstawowym). Jako przedmiot dodatkowy mogą wybrać również język polski, zdawany wówczas na poziomie rozszerzonym. Egzamin sprawdza, w jakim stopniu maturzyści opanowali wiadomości i umiejętności wpisane w podstawę programową

kształcenia ogólnego dla szkoły ponadpodstawowej.

W związku z pandemią i nauczaniem zdalnym zmienione zostały wymagania egzaminacyjne. Aktualne wymagania znajdują się w Aneksie do *Informatora o egzaminie maturalnym z języka polskiego jako przedmiotu obowiązkowego* w Formule 2023 obowiązującym w latach szkolnych 2022/2023 i 2023/2024. Warto ten dokument przeanalizować dokładnie, ponieważ zmiany dotyczą istotnych kwestii, takich jak: lista lektur, liczba zadań oraz punktów za poszczególne zadania, minimalna liczba wyrazów w wypracowaniu. Mimo zaproponowanych zmian nadal zakres wiadomości i umiejętności sprawdzanych w czasie tego egzaminu jest szeroki. Tym bardziej, że tegorocznymi absolwenci zdawać będą również część ustną egzaminu maturalnego.

Zestaw wylosowany na egzaminie ustnym składać się będzie z dwóch pytań. Pierwsze dotyczy lektury obowiązkowej i pochodzi z tzw. puli pytań jawnych opublikowanej na stronie CKE. Drugie dotyczy zagadnień związanych z tekstem nieliterackim, literackim lub ikonycznym. Zdający odpowiada na pytanie na podstawie materiału dołączonego do polecenia. Podczas tej części egzaminu należy wykazać się znajomością lektury obowiązkowej oraz orientacją w problemach kultury, sztuki lub języka. Niezwykle istotne jest przygotowanie wypowiedzi - na co zdający ma 15 minut. Wypowiedź monologowa może trwać nie dłużej niż 10 minut, a następnie w ciągu 5 minut zdający odpowiada na pytania zespołu przedmiotowego. Zadane pytania nie mogą dotyczyć faktograficznych detali lektury obowiązkowej czy też omówionych tekstów kultury. Warto zwrócić uwagę na to, że co najmniej jedno z pytań w rozmowie będzie dotyczyło refleksji indywidualnej zdającego związanej z omawianym problemem, tzn. zostanie sformułowane w taki sposób, aby umożliwić mu odniesienie się do zadań egzaminacyjnych z własnej perspektywy, przedstawienie własnego stanowiska w odniesieniu do omawianego zagadnienia.

Z kolei część pisemna egzaminu na poziomie podstawowym trwać będzie 240 minut. W tym czasie maturzysta powinien rozwiązać zadania znajdujące się w dwóch arkuszach. W arkuszu pierwszym należy odpowiedzieć na pytania w części pierwszej *Język polski w użyciu* oraz rozwiązać *Test historycznoliteracki* znajdujący się w części drugiej. Natomiast w części trzeciej, stanowiącej arkusz drugi, maturzysta znajdzie dwa tematy wypowiedzi pisemnej. Spośród dwóch zaproponowanych tematów wybiera jeden i redaguje wypowiedź liczącą nie mniej niż 300 słów (od roku 2025 wypracowanie będzie musiało liczyć nie mniej niż 400 wyrazów).

Język polski w użyciu sprawdzi rozumienie tekstów o charakterze popularnonaukowym lub publicystycznym prezentujących zagadnienie z różnych perspektyw. Pytania odnoszą się mogą do pierwszego lub drugiego testu albo do obu - trzeba będzie je zestawić, porównać, wyciągnąć wnioski. Jednym z zadań jest notatka syntetyzująca - ukierunkowana tematycznie wypowiedź odnosząca się do obu przytoczonych tekstów. Zdający powinien odtworzyć stanowisko każdego z autorów, a następnie je zestawić, wskazując podobieństwa lub różnice w przedstawionych stanowiskach. Wypowiedź powinna liczyć od 60 do 90 słów oraz być poprawna językowo, ortograficznie i interpunkcyjnie. Za rozwiązanie tej części maturzysta może uzyskać 10 punktów, w tym 4 za notatkę syntetyzującą.

Z kolei rozwiązując *Test historycznoliteracki*, maturzysta powinien wykazać się znajomością lektur obowiązkowych, zagadnień z historii literatury, założeń światopoglądowych, doktryn filozoficznych, prądów artystycznych itp. Analiza arkuszy diagnostycznych jednoznacznie wskazuje, że sprawdzane będą umiejętności argumentacji, uzasadniania stanowiska, porównywania i zestawiania określonych elementów, wnioskowania na podstawie załączonych tekstów. Ponadto sprawdzana będzie znajomość lektur obowiązkowych. Za tę część maturzysta może uzyskać 15 punktów.

Warto zwrócić uwagę na to, że w obu częściach tego arkusza znajdują się zarówno zadania zamknięte (wielokrotnego wyboru, typu prawda-falsz, na dobie-ranie), jak i otwarte, w których zdający samodzielnie formułuje odpowiedź.

Rozwiązując arkusz drugi, zdający powinien zre-dagować wypowiedź pisemną na wskazany temat. Jego zadaniem jest rozważenie problemu wskazanego w temacie. Należy zatem zwrócić uwagę na wpisane w temat zagadnienia, aspekty, dylematy i rozważyć go z kilku perspektyw, punktów widzenia. Należy to uczynić, odwołując się do wybranej przez maturzystę dowolnej lektury obowiązkowej (utworu epickiego lub dramatycznego), innego utworu literackiego (może to być również utwór poetycki) oraz wybranych kontekstów. Oto przykładowe tematy z arkusza diagnostycznego z grudnia 2022 roku.

Temat 1. Różne postawy ludzi wobec własnych błędów.

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej - utworu epickiego albo dramatycznego
- innego utworu literackiego - może to być również utwór poetycki
- wybranych kontekstów.

Temat 2. Poświęcenie się dla idei a osobiste szczęście. W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej - utworu epickiego albo dramatycznego
- innego utworu literackiego - może to być również utwór poetycki
- wybranych kontekstów.

Już pobieżna analiza tematów pokazuje, jak ważna jest znajomość omawianych w czasie lekcji języka polskiego utworów literackich. Aby zredagować pracę pisemną, należy nie tylko dokonać wyboru właściwej lektury, ale też zastanowić się, w jaki sposób wykorzystać jej treść (sceny, sytuacje z życia bohaterów, motywacje ich postępowania itd.) w funkcji argumentacyjnej, wspierającej stanowisko. Tutaj warto nadmienić, że każdy błąd rzeczowy odnoszący się do lektury czy innych wpisanych treści skutkuje obniżeniem punktacji oraz nieuwzględnieniem w ocenie poziomu argumentacji fragmentów wypowiedzi zawierających błędy rzeczowe. Natomiast błąd kardynalny, świadczący o ewidentnej nieznajomości lektury obowiązkowej omawianej w całości, sprawia, że maturzysta otrzymuje 0 punktów za całe wypracowanie.

Z kolei zadaniem uczniów, którzy w latach 2023 i 2024 przystąpią do egzaminu maturalnego z języka polskiego na poziomie rozszerzonym, będzie zredagowanie wypracowania na jeden ze wskazanych tematów liczącego nie mniej niż 400 słów. W każdym temacie należy odwołać się do trzech tekstów literackich, w tym jednego z listy lektur obowiązkowych wskazanych w podstawie programowej i zamieszczonych w arkuszu oraz utworów literackich z dwóch różnych epok i jednego wybranego kontekstu. Nie jest to zadanie łatwe, wymaga bowiem rozważenia podanego problemu. W niektórych tematach punktem wyjścia należy uczynić podany cytat.

Czy matura to bzdura? Już choćby powierzchowna analiza wymagań egzaminacyjnych jednoznacznie wskazuje, że do tego egzaminu należy przygotować się solidnie. Warto powtórzyć wiadomości o epokach literackich i utworach z listy lektur. Można razem z uczniami omawiać zagadnienia z puli pytań jawnych. Należy też rozwiązywać zadania z arkuszy diagnostycznych i analizować polecenia oraz udzielać poprawnych odpowiedzi. Konieczna jest zatem skrupulatna praca z załączonymi tekstami zarówno w części *Język polski w użyciu*, jak i w *Teście historycznoliterackim*.

Analiza zadań z arkuszy diagnostycznych pokazuje, że podczas lekcji należy zwracać szczególną uwagę na pracę z tekstem literackim i nieliterackim. Należy doskonalić umiejętność czytania i rozumienia poleceń oraz redagowania odpowiedzi. Właśnie sposób

formułowania odpowiedzi sprawia uczniom wiele problemów. A przecież powinna być ona precyzyjna, jednoznaczna, klarowna, zgodna z poleceniem. Jeśli informacje zawarte w odpowiedzi świadczą o niezrozumieniu polecenia lub omawianego zagadnienia, egzaminator nie przyznaje punktów. W podobny sposób ocenia się też odpowiedzi, które są nielogiczne, wewnętrznie sprzeczne. Warto zatem ćwiczyć redagowanie odpowiedzi na pytania, przy okazji zwracając uwagę na poprawność merytoryczną.

Na koniec warto dodać, że tegoroczna sesja będzie z pewnością niezwykle trudna nie tylko dla maturzystów, ale też egzaminatorów. Ci ostatni zostali przeszkoleni przez trenerów z okręgowych komisji egzaminacyjnych i przygotowani do kryterialnego oceniania arkuszy według nowych zasad. Czas pokaże, jak sprawdzą się w praktyce nowe kryteria oceniania czy też sposób oznaczania błędów.

Bibliografia:

INFORMATOR o egzaminie maturalnym z języka polskiego jako przedmiotu obowiązkowego (część ustna oraz część pisemna na poziomie podstawowym) od roku szkolnego 2022/2023 Aktualizacja z 25 marca 2022 r. https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2023/Informatory/Informator_EM2023_jezyk_polski_PP.pdf

Aneks do Informatora o egzaminie maturalnym z języka polskiego jako przedmiotu obowiązkowego w Formule 2023 obowiązujący w latach szkolnych 2022/2023 i 2023/2024

https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2023/Informatory/2023/20221109_Aneks_2023_2024_jezyk_polski_EM_PP_23.pdf

INFORMATOR o egzaminie maturalnym z języka polskiego jako przedmiotu dodatkowego (część pisemna na poziomie rozszerzonym) od roku szkolnego 2022/2023 Aktualizacja z 25 marca 2022 r.

https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2023/Informatory/Informator_EM2023_jezyk_polski_PR.pdf

Aneks do Informatora o egzaminie maturalnym z języka polskiego jako przedmiotu dodatkowego w Formule 2023 obowiązujący w latach szkolnych 2022/2023 i 2023/2024

https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2023/Informatory/2023/Aneks_2023_2024_jezyk_polski_EM_PR_23.pdf

Arkusz diagnostyczny - grudzień 2022 roku
Część 1 i 2

https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2023/materialy_dodatkowe/diagnostyczne_12/polski/MPOP-P1-100-2212.pdf

Część 3 https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2023/materialy_dodatkowe/diagnostyczne_12/polski/MPOP-P2-100-2212.pdf

Kiedy chętnie uczymy się języków obcych?

Ludzie mają przyrodzoną skłonność do poszukiwania nowości i wyzwań, do poszerzania i wykorzystywania swoich zdolności do badania i do uczenia się.

Edward L. Deci

Ucząc swoich uczniów języków obcych, warto pamiętać o cennym spostrzeżeniu Edwarda L. Deciego, gdyż można śmiało powiedzieć, że jest to gotowy przepis na sukces nie tylko językowy czy edukacyjny, ale i życiowy nas wszystkich - zarówno w roli uczących innych, jak i w roli uczących się. Wystarczy jedynie, abyśmy jako nauczyciele wzbudzali ciekawość świata u naszych uczniów od początku ich ścieżki edukacyjnej, wyznaczali im intrygujące wyzwania, wykorzystywali ich naturalne zdolności do uczenia się, a przy tym wszystkim tworzyli i podtrzymywali życzliwe, wzajemne relacje między nami i naszymi uczniami.

WZBUDZAJMY CIEKAWOŚĆ ŚWIATA

Ucząc języków obcych, wykorzystujemy edukację polisensoryczną. Zwracamy uwagę uczniów na to, co widzimy, słyszymy, jemy, czujemy dookoła nas. W tym celu możemy wspólnie z nimi stworzyć projekt zatytułowany „Co tu jest napisane?”. Polega on na robieniu zdjęć ubraniom, zabawkom, produktom, sztyldom sklepowym zawierającym obcojęzyczne słowa lub napisy. Możemy zaproponować naszym uczniom zabawę w językowych detektywów i, najpierw w grupach, a następnie wspólnie, rozszyfrowywać napisy na koszulkach, przedmiotach, produktach, sztyldach, ogłoszeniach. Możemy pójść dalej i zainspirować naszych uczniów, proponując im, aby dzielili się swoimi zdjęciami na lekcjach języka angielskiego i przygotowywali mini zagadki dla koleżanek, kolegów z klasy.

Wykorzystujemy na lekcjach języka obcego jako element nauki i pobudzania ciekawości świata nie tylko nasze własne podróże wakacyjne, ale także podróże wakacyjne naszych uczniów. Zwracamy uwagę uczniom na historię miejsc, które odwiedzają, pytamy, z jakimi wydarzeniami historycznymi czy też z jakimi postaciami historycznymi te miejsca są związane. W ten sposób mamy gotowy materiał na

przygotowanie lekcji języka obcego CLIL z elementami historii, literatury, a przy okazji wzmacniamy uważność uczniów wobec otaczającego świata, wyostrzamy ich zmysły, przygotowujemy uczniów do pracy metodą projektu lub do pracy metodą lekcji odwróconej.

WYZNACZAJMY INTRYGUJĄCE WYZWANIA

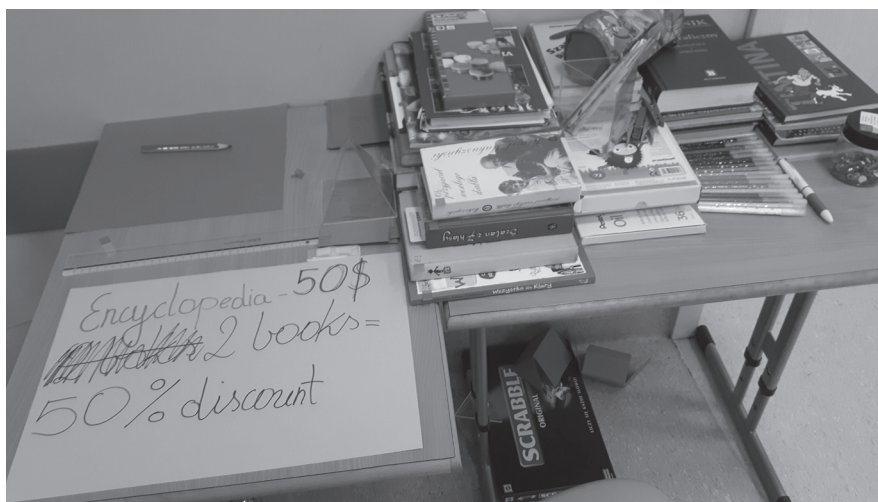
Doskonale pamiętam, jakim hitem lekcyjnym stał się temat „How to make a slime?”, tym bardziej, że ten temat był zapasowym planem B ze względu na dużą nieobecność uczniów klasy IV na lekcji języka angielskiego. Wyzwanie polegało na wykonaniu w kubeczku plastikowym slime'a z ogólnodostępnych produktów, czyli z mąki ziemniaczanej i płynu do mycia naczyń. Lekcja ta wywołała tyle emocji u uczniów klasy IV, że była wykonana we wszystkich pozostałych klasach w całej szkole. Nic dziwnego, skoro temat łączył w sobie sporą dozę ciekawości, zabawy, eksperymentu, pozytywnych emocji i uczenia się poprzez działanie. A zatem, jeśli mamy odpowiednie warunki w klasie, stwarzajmy takie możliwości uczenia się, aby poprzez zadawanie intrygujących pytań połączonych z wykonaniem eksperymentu, oddziaływać na uczniów poprzez pozytywne pokazanie sprawczości ich działań.

INSPIRUJMY DO SAMODZIELNEGO POSZUKIWANIA ROZWIĄZAŃ, WYKORZYSTUJĄC GRY LUB TIK

W tym celu możemy z powodzeniem wykorzystać grę The Sims i zaproponować uczniom klasy IV-VII zespołową pracę, której tematem będzie zaprojektowanie rodziny Simsów, ich domu oraz dzielnicy w której żyją, zgodnie z wcześniej podanymi kryteriami z wykorzystaniem poznanego słownictwa. Taki projekt, wykonany pod koniec pierwszego półrocza lub na koniec roku szkolnego, będzie doskonałym podsumowaniem kilku działów tematycznych, takich

jak: wygląd, ubrania, rodzina, dom, najbliższe otoczenie, zawody. Na zaprojektowanie rodziny Simsów możemy dać naszym uczniom dwie lub trzy lekcje w zależności od ich znajomości gry. Po zakończeniu pracy, zespoły uczniowskie prezentują swoje projekty w języku angielskim, opisując członków rodziny - ich wygląd zewnętrzny, ubranie, zawody, co lubią robić, gdzie mieszkają, jak wyglądają ich pokoje i dom, w jakiej dzielnicy mieszkają, jakich mają sąsiadów. W ten sposób wzmacniamy u uczniów już istniejącą wiedzę, pobudzamy do samodzielnego poszukiwania rozwiązań, a przede wszystkim dajemy uczniom wolną rękę na samodzielne wyznaczanie szlaków w trakcie działań przez nich wykonywanych.

BAWMY SIĘ

Bawmy się - zabawa w sklep z książkami i artykułami papierniczymi

Z doświadczenia wiem, że lekcja, która zawiera w sobie element zabawy, jest lekcją udaną. Warto zatem zabawę wykorzystać na lekcjach powtórkowych, które wcale nie muszą być nudne. Na przykład, wykorzystajmy grę w statki przy powtórkach słownictwa przed sprawdzianem z danego działu, gdzie statkami będą słowa, które nasi uczniowie, pracując w parach, odnajdują na planszy kolegi lub koleżanki z pary. Jeśli nasi uczniowie nie znają gry w statki, to zapoznajmy ich z jej zasadami, utrwalając przy okazji wymowę liter od A do J, wyrażenia „Miss” czy „Hit”. Ten element powtórki można również wzbogacić o zadanie, w którym uczniowie grający w parach przygotowują dla siebie nawzajem zdania z lukami, w które trzeba wstawić znalezione, właściwe słowo - „trafiony i zatopiony statek”.

Drugim przykładem lekcji, gdzie zabawa świetnie spełnia funkcję powtórkową, integrującą klasę, motywującą do działania i podejmowania decyzji, jest lekcja wykorzystująca wiedzę w praktyce, w działaniach związanych z tematem. Prezentacja umiejętności uczniów odbywa się poprzez zabawę w pocztę,

sklep papierniczy, spożywczy, biuro podróży. W czasie takiej lekcji uczniowie nie tylko samodzielnie organizują przestrzeń klasową i przekształcają ją, na przykład w pocztę, ale również integrują się i współdziałają, tworząc koperty, pieniądze, znaczki. Co więcej, taka lekcja jest świetnym bodźcem do przypomnienia słownictwa i wyrażen związanych z kupowaniem znaczka, koperty, wysyłaniem listu. Przy okazji sprawdzamy w jakim stopniu uczniowie pamiętają zasady pisanie listu lub opowiadania, zadając im polecenie napisania listu, a następnie podziękowania za otrzymany list, w którym może znaleźć się opowiadanie z wakacji czy ferii. Podsumowując zabawa na lekcjach języka obcego sprawia, że uczniowie łatwiej zapamiętują przerobione treści poprzez działanie i przetwarzanie posiadanej wiedzy oraz umiejętności.

UCZMY SIĘ OD SIEBIE NAWZAJEM

Stwarzajmy na lekcjach języka obcego warunki uczenia się od siebie nawzajem. Wykorzystujmy element zamiany ról. Niech to nasi uczniowie stają się nauczycielami, przewodnikami dla swoich kolegów i koleżanek z klasy. W ten sposób angażujemy ich w proces zdobywania wiedzy, dajemy podwaliny pod nieustanny proces samokształcenia, a przede wszystkim pokazujemy,

że dobrze wykonana praca może dać poczucie satysfakcji. Poza tym wprowadzenie elementu uczenia się od siebie nawzajem również przygotowuje uczniów do pracy metodą lekcji odwróconej.

POKAŻMY CEL DZIAŁANIA

Każda nietypowa sytuacja sprawia, że szybko przyswajamy wiedzę. Zaproponujmy więc uczniom klas młodszych przygotowanie kartek świątecznych na lekcji języka obcego, połączone z ich sprzedażą w czasie kiermaszu świątecznego, z którego dochód zostanie przeznaczony na cel charytatywny. Aktywizujemy w ten sposób naszych uczniów do przygotowania i wykonania kartek świątecznych - niech dołożą starań, żeby wykonane przez nich kartki były chętnie kupowane. Przypomnijmy uczniom, że kartki świąteczne będą zawieszane na tablicy na korytarzu szkoły, gdzie rodzice, koledzy i koleżanki z innych klas, nauczyciele, specjaliści oraz inni pracownicy szkoły będą mogli podziwiać i kupić wybraną kartkę świąteczną. Dochód ze sprzedaży może być przeznaczony na cel charytatywny, np. na zakup karmy do schroniska dla zwierząt.

Pokażmy cel działania - kartka świąteczna na cel charytatywny

Podsumowując można powiedzieć, że chętnie uczymy się języków obcych, kiedy nasza ciekawość świata jest pobudzona i sami ją pobudzamy poprzez zadawanie pytań, kiedy stoimy przed intrygującymi wyzwaniem czy zadaniami do wykonania, gdy działamy samodzielnie i pozwalamy na samodzielność,

podczas zabawy i stwarzając warunki do niej, kiedy uczymy się od siebie - nauczyciel i uczeń, kiedy podróżujemy z językiem i pokazujemy uczniom, jak można wykorzystać podróż do nauki języków obcych, kiedy sami znamy cel naszej nauki i pokazujemy go uczniom. Wreszcie, kiedy sami odczuwamy, a także wyzwalamy pozytywne uczucia związane z badaniem, dociekaniem, uczeniem się u naszych uczniów.

Bibliografia:

Daniel H. Pink, *Drive. Kompletnie nowe spojrzenie na motywację*, Wydawnictwo Studio Emka, Warszawa 2012.

Dorota Werbińska, *Skuteczny nauczyciel języka obcego*, Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2017.

Agnieszka Zimnicka

Zespół Szkolno-Przedszkolny w Płużnicy

Zajęcia rozwijające kompetencje kluczowe w procesie uczenia się

W poprzednim roku szkolnym realizowałam zajęcia rozwijające dla klas 4-6 w wymiarze 2 godzin tygodniowo, na których byłam liderem grupy pt: „Moja Mała Ojczyzna”. Celem zajęć było rozbudzenie w uczniach zainteresowania sprawami lokalnego środowiska – szkoły, miejscowości zamieszkania, gminy, powiatu. Realizując te zajęcia, sama nauczyłam się wiele na temat gminy Płużnica, w której pracuję, ale przede wszystkim dostrzegłam ogromny potencjał uczniów i ich motywację do pracy. Zajęcia te wpłynęły na wzrost u uczniów kompetencji w zakresie TIK oraz rozwinęły kompetencje kluczowe: umiejętności rozumienia, kreatywności, innowacyjności, przedsiębiorczości, krytycznego myślenia, rozwiązywania problemów, uczenia się pracy zespołowej.

Program do tych zajęć opracowałyśmy wspólnie z koleżanką, której przydzielono funkcję lidera zajęć

„Moja Mała Ojczyzna” w klasach 7-8.

Cele szczegółowe programu to między innymi:

- umożliwienie uczniom kontaktu ze środowiskiem lokalnym i regionalnym w celu utworzenia bliskich więzi między nimi a lokalną społecznością
- kształtowanie szacunku i odpowiedzialności wobec ginących tradycji i dziedzictwa kulturowego
- zaznajomienie ze zwyczajami, obrzędami, gwarą, pieśniami, tańcami ludowymi regionu
- pobudzenie uczniów do aktywności na rzecz środowiska lokalnego
- aktywne uczestnictwo uczniów w życiu szkoły, wsi i gminy
- rozwijanie umiejętności redagowania wypowiedzi pisemnych i ustnych poprzez pisanie artykułów, tworzenie reportaży filmowych
- rozwijanie zdolności manualnych, artystycznych,

informacyjnych z zakresu TIK

- doskonalenie umiejętności korzystania z różnych źródeł informacji
- rozwijanie umiejętności planowania, koordynowania działań oraz ich ewaluacji.

Niesamowite w tej pracy było dla mnie to, że osiągnęliśmy każdy zaplanowany cel. Zaangażowanie uczniów w zajęcia było ogromne. Efekty naszej pracy mogli oglądać koledzy ze szkoły, rodzice, mieszkańcy Nowej Wsi Królewskiej, goście oraz instytucje i osoby współpracujące ze szkołą. Dzieci czuły się spełnione, gdy otrzymywały pochwały i widziały, że to co wykonały, to tzw. kawał dobrej roboty.

Tematyka zajęć:

1) aranżacja miejsca na świeżym powietrzu do spędzania wolnego czasu, aktywnych przerw oraz godzin wychowawczych.

W tej części zajęć uczniowie byli małymi architektami przestrzeni. Zajęli się przygotowaniem projektu, zaplanowali zakupy (głównie - narzędzia pracy i materiały ochronne np. rękawice, papier ścierny, pędzle malarskie) i z pomocą rodziców szlifowali ławki i pomalowali je lakierobejcą. Kolejnym ich zadaniem było przygotowanie miejsca na ognisko i ustawienie ławek. W przebrłyku pięknej pogody, a nawet czasem przy niepogodzie uczniowie sadzili rośliny gruntowe oraz kwiaty w donicach przez nich pomalowanych. Dodam, że obowiązkiem uczniów było dbanie o te rośliny przez cały poprzedni i w obecnym roku szkolnym.

W efekcie powstała „zielona klasa”, w której prowadzone są lekcje plastyki i przyrody, zajęcia dodatkowe oraz godziny wychowawcze, a także sami mieszkańcy miejscowości spędzają tu wolny czas.

2) kuchnia z dawnych lat: wspólne gotowanie tradycyjnych i regionalnych potraw.

Celem takich zajęć było zaznajomienie ze zwyczajami regionalnymi. Uczniowie odszukali przepisy na różne potrawy w zbiorach swoich rodziców, dziadków i sąsiadów, a następnie samodzielnie zaplanowali i - przy naszej niewielkiej pomocy - przygotowali te potrawy. W czasie tych zajęć była widoczna współpraca oraz dzielenie się obowiązkami. Początki były trudne i wymagały ze strony nauczyciela dyscyplinowania, ale w ostateczności eksperymentowanie w kuchni przyniosło satysfakcję wszystkim uczestnikom zajęć. Widać to było choćby po tym, że ci chętnie częstowali kolegów, nauczycieli, pracowników administracyjnych i woźnego, tym, co same ugotowały. W czasie tych zajęć ważną częścią było uczenie się odpowiedzialności oraz porządkowania. Dla niektórych uczniów były to lekcje pokory.

3) Tu się można bawić! - zorganizowanie przestrzeni do zabaw na boisku szkolnym nawiązujących do zabaw z przeszłości.

Uczniowie zaprojektowali i wykonali zabawy „chodnikowe” dla wszystkich uczniów szkoły. Mając już doświadczenie w malowaniu, zrobili to sprawnie. Efekty ich pracy zostały docenione przez najmłodszych uczniów naszej szkoły, bo urozmaicało im to czas w czasie przerw.

4) Kamera. Akcja! - praca nad własnym filmem.

W tej części zajęć rozwijaliśmy kompetencje TIK. Uczniowie, zanim nakręcili film, sami przygotowali scenariusz oraz rozdzielili role między siebie, przynieśli stroje i się ucharakteryzowali. W tej części zajęć nawiązała się współpraca z kolegami i koleżankami ze starszej grupy „Moja Mała Ojczyzna”, którzy pomogli młodszemu przy aranżacji dźwięku, udzielili wskazówek technologicznych i wsparcia technicznego. Prezentacja filmu nastąpiła przy całej społeczności szkolnej. Uczestnicy tej grupy zajęć rozwijających znów zaprezentowali się pozytywnie i odbiór ich pracy był nagrodzony brawami. Praca przy takim zadaniu nauczyła dzieci wiary we własne możliwości i rozwinęła zdolności artystyczne. Rozwinęły się także kompetencje kluczowe: kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

5) Co wiesz o swojej gminie? - przygotowanie interaktywnych zagadek, łamigłówek itp. na temat miejscowości znajdujących się na terenie Gminy Płużnica.

Większa część tych zajęć zrealizowana była w czasie nauki zdalnej, czyli on-line na platformie Teams. Zadaniem uczniów było wyszukać w różnych źródłach pisanych, mówionych (od osób starszych zamieszkujących w danej miejscowości) oraz internetowych informacji o Gminie Płużnica. Uczniowie pracowali na różnych platformach internetowych: Learning Apps, Quizlett, Genially, Canva i opracowywali quizy, zagadki, łamigłówki. Przy tym zadaniu, nabywali kompetencje kluczowe: cyfrowe oraz rozumienie i tworzenia informacji.

W czasie godzin do dyspozycji dyrektora robiliśmy jeszcze wiele innych działań: uczniowie pisali sprawozdania na strony internetowe szkoły, przygotowywali elementy wystroju szkoły na czas świąteczny, poznawali sąsiadujące wsie podczas rajdu rowerowego, angażowali się w pomoc zwierzętom oraz akcje charytatywne dla najbardziej potrzebujących osób z Gminy Płużnica.

Uczniowie chętnie brali udział w zajęciach dodatkowych, byli bardzo zaangażowani, nabyli wielu kompetencji „twardych” i „miękkich”, nauczyli się szacunku do czyjejś pracy, rozwijali umiejętności społeczne i kulturowe. Nasuwają się pytania, które niejedna koleżanka lub niejeden kolega sobie zadaje: Czy uczniowie takie same umiejętności nabywają w czasie lekcji tradycyjnych? Jaka jest motywacja i aktywność ucznia w czasie lekcji, gdy siedzi on w szkolnej ławce?

Możemy się przekonać po raz kolejny, że proces kształcenia to proces złożony i nie ma jednego środka czy metody na jego prawidłowy przebieg. Wydawać by się mogło, że sprawdzone metody są najlepsze, ale czy zawsze skuteczne?

Moja kilkunastoletnia praca w szkole pokazała mi, że nie ma nic pewnego, ani nawet powtarzalnego w pracy z uczniami, a metody pracy czasem nie pomagają w osiągnięciu celu. Dlatego warto czasem sobie zadać pytanie, co zmienić i jak to zrobić, by mieć jak najlepszy wpływ na proces dydaktyczny dziecka, na jego rozwój intelektualny i emocjonalny. W moim przypadku była to zwykła zmiana, polegająca na tym, że w poprzednim roku szkolnym prowadziłam zajęcia zupełnie inne niż dotychczas. Dzięki nim przekonałam się, że uczniowie mają ogromny potencjał i chętnie uczestniczą w procesie dydaktycznym i wychowawczym, jeśli realizują to w sposób nienarzucony, jeśli mają możliwość wyboru oraz kiedy wpiera ich ktoś, kto ich rozumie. Sukcesy dzieci to najlepsza nagroda dla nauczyciela.

Wiele krajów zdaje sobie sprawę, że następuje nowa era w edukacji, że czekają nas nieuchronne zmiany, a nauczanie będzie trzeba dostosować do potrzeb współczesności i przyszłości. W coraz większej cenie będzie kreatywność przedsiębiorców i pracowników, innowacyjność oraz ich chęć eksperymentowania, odwaga i podejmowanie wyzwań, elastyczność w działaniu i umiejętność współpracy. Nie wiemy do końca, jaki charakter zmian nastąpi w edukacji, ale wygląda na to, że rynek pracy będzie szukał pracowników z przeróżnymi umiejętnościami. Młodzi ludzie powinni się rozwijać w zakresie kompetencji cyfrowych, obywatelskich, jak i przedsiębiorczości czy świadomości i ekspresji kulturalnej. W związku z tym wyzwaniem dla nauczyciela będzie rozwijanie szeregu tych kompetencji u uczniów i wyzwalanie w nich innowacyjności i kreatywności w procesie dydaktycznym.

Życzę Wam, Drodzy Koledzy Nauczyciele, nowych doświadczeń i wielu odkryć.

Ewa Sztolcman

Zespół Szkół Akademickich we Włocławku

Praca z uczniem trudnym wychowawczo w szkole masowej

Uczniowie trudni wychowawczo stają się w szkołach coraz większym wyzwaniem. Przejawiają wiele zachowań antagonistyczno-destruktywnych, charakterystycznych dla młodzieży niedostosowanej społecznie i często są zagrożeni demoralizacją bądź już w dużym stopniu zdemoralizowani. W ostatnim czasie problem ten jest coraz bardziej widoczny i w zauważalny sposób pogłębia się.

Jestem nauczycielem geografii i biologii i od lat pracuję z trudną młodzieżą w ośrodku wychowawczym oraz w szkole masowej. Praca z uczniem trudnym wychowawczo jest wymagająca, ale przynosi również wiele satysfakcji. Oczywiście musi opierać się na autorytecie nauczyciela, jako niezbędnym w relacji nauczyciel - uczeń.

„Najbardziej popularna definicja określa autorytet nauczyciela jako wzór przymiotów i kompetencji wychowawców zwiększających ich możliwości oddziaływania na wychowanków, przekazywania im wiedzy, postaw, wartości i formowania określonych umiejętności. To konieczny warunek sukcesu edukacyjnego.”¹.

Jest wiele opracowań dotyczących pracy z uczniem trudnym wychowawczo oraz roli autorytetu nauczyciela w tej pracy. Ja skupię się na własnym doświadczeniu. Jednocześnie uważam, że do tego rodzaju pracy potrzebna jest gruntowna wiedza. Poleciłabym szczególnie publikację „Psychologia dziecka niedo-

1. <https://portal.librus.pl/szkola/artykuly/autorytet-nauczyciela-czyli-o-tym-czego-oczekuja-od-nas-uczniowie>

stosowanego społecznie”². Oczywiście, wiele opracowań również porusza te problemy, ale powyższa pozycja daje konkretną wiedzę niezbędną do zrozumienia specyfiki zachowań młodzieży trudnej wychowawczo.

Uczeń trudny wychowawczo może w sposób istotny wpływać negatywnie na tok lekcji oraz zachowania innych uczniów. Przerywać nauczycielowi, komentować sposób prowadzenia lekcji, wykonywać inne czynności niż wynikające z toku lekcji, przejawiać agresję wobec innych uczniów i nauczyciela, odmawiać wykonania poleceń bądź nie reagować na nie. Nauczyciel musi panować nad procesem dydaktyczno-wychowawczym na lekcji, dlatego w sytuacjach trudnych zmuszony jest reagować natychmiast, wchodząc tym samym w interakcję z uczniem przejawiającym wyżej opisane zachowania. Nie zawsze jest to oczywiste. Naturalną tendencją każdej osoby jest dążenie do *status quo* i unikanie konfrontacji, w której podstawą jest natychmiastowa reakcja na negatywne zachowania ucznia. Spotykam się z postawą niektórych nauczycieli polegającą na „przeczekaniu” do dzwonka. Jest to zachowanie, które tylko pozornie rozwiązuje problem, a w gruncie rzeczy oddala go i nasila. Postawa, którą można kolokwialnie określić jako „rozejdzie się po kościach”, powoduje jedynie nawarstwianie się problemu i w istotny sposób obniża możliwości nauczyciela do rozwiązania go w przyszłości.

Jak więc, kiedy i w jaki sposób reagować?

Podstawą jest natychmiastowa reakcja. Nadrzędną w takich sytuacjach jest zasada przewagi procesu wychowania nad dydaktycznym. Nauczyciel powinien przerwać lekcję i podjąć właściwe działania. Oczywiście, ważnym wtedy jest, jaki ma on autorytet u ucznia, ale w każdej sytuacji natychmiastowa reakcja przynosi mniej lub bardziej oczekiwany efekt. Istotnym jest też to, jakim obserwatorem jest nauczyciel czy potrafi właściwie odczytywać „znaki” świadczące np. o narastaniu konfliktu między uczniami, rozpoczynającego się często już podczas przerwy. W związku z tym duże znaczenie mają również dyżury nauczycielskie oraz przekazywanie istotnych informacji z obserwacji zachowań uczniów. Zachowanie ucznia trudnego wychowawczo powinno być monitorowane, a uwagi i spostrzeżenia o nim dostępne dla każdego nauczyciela prowadzącego proces wychowawczy.

Osobnym narzędziem w pracy z uczniem trudnym jest system kar i nagród opracowany w odpowiednich regulaminach i statucie szkoły. Należy pamiętać o zasadzie, że aby kara była dotkliwa, musi

nastąpić natychmiast po zachowaniu negatywnym, być adekwatna do „ciężaru” tego zachowania i autentycznie odbierająca na pewien czas przywileje na których uczniowi zależy. Dlatego bardzo ważnym jest ustalenie atrakcyjnych dla niego nagród. Jedną z nich może być związana z indywidualnym podejściem do oceny za wiedzę z przedmiotu. **Nauczyciel powinien pamiętać, że w przypadku ucznia trudnego, często z zaległościami szkolnymi, bardzo istotna jest wychowawcza funkcja oceny oraz zwrócenie uwagi nie na opanowanie konkretnego materiału, ale na postęp, gotowość i chęć do pracy.** Ważne jest mobilizowanie, dopingowanie i nagradzanie ucznia za nawet niewielkie postępy.

Innym zagadnieniem jest zachowanie ucznia przejawiające znamiona przestępstwa. Nauczyciel zobowiązany jest do znajomości nie tylko prawa oświatowego, ale również rodzinnego i karnego. Powinien mieć świadomość obowiązku zgłaszania odpowiednim władzom i instytucjom działań i zaniechań ucznia, które są niezgodne z prawem. Sam nauczyciel w konfrontacji z uczniem trudnym wychowawczo też jest chroniony prawnie.

„Zgodnie z art. 63 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela nauczyciel podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych korzysta z ochrony przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych na zasadach określonych w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny. Przepis ten wprowadzono do Karty Nauczyciela ustawą z dnia 11 kwietnia 2007 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw w odpowiedzi na postulaty środowiska oświatowego, które apelowało o wzmocnienie rangi zawodu poprzez zagwarantowanie nauczycielowi podczas wypełniania obowiązków służbowych lub w związku z ich wypełnianiem ochrony, przewidzianej w Kodeksie karnym dla funkcjonariuszy publicznych.”³

W placówkach resocjalizacyjnych, ale też i w szkołach masowych, nauczyciel posiada wiele narzędzi, z których powinien korzystać, aby praca z uczniem trudnym wychowawczo była skuteczna i przynosiła długotrwały efekt. Konieczna jest współpraca z rodziną i środowiskiem lokalnym ucznia oraz właściwa diagnoza psychologiczno-pedagogiczna określająca ewentualne deficyty podopiecznego i sposoby postępowania w kierunku ich likwidowania. Odpowiednio informowany i wspierany rodzic może zwrócić się do właściwej poradni psychologiczno-pedagogicznej z wnioskiem o diagnozę dziecka i ewentualne wydanie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego.

2. Pospiszyl, Żabczyńska, Psychologia dziecka niedostosowanego społecznie, Warszawa 1985.

3. <https://www.monitorszkoły.pl/artykul/ochrona-nauczyciela-jak-funkcjonariusza-publicznego>

Chociaż praca z uczniem trudnym wychowawczo w szkole masowej jest dużym wyzwaniem, pracując w zespole, ze wsparciem innych pracowników pedagogicznych i środowiska lokalnego podopiecznego, w oparciu o gruntowną wiedzę i autorytet, możliwe jest uzyskanie oczekiwanych efektów. Są nimi wyrażona zmiana zachowania ucznia, możliwość koncentrowania

się na toku lekcji, podejmowanie przez niego prób opanowania materiału i satysfakcja z postępów. Pożądaną sytuacją jest to, że wówczas uczeń trudny nie dezorganizuje procesu lekcyjnego, a często, posiadając duży autorytet wśród reszty uczniów, wpływa pozytywnie na zachowanie całego zespołu klasowego.

Agnieszka Kwiatkowska

Szkoła Podstawowa im. Kazimierza III Wielkiego w Szpetalu Górnym

Rola i znaczenie komputera w rozwoju twórczym dziecka niepełnosprawnego intelektualnie i z zespołem Aspergera

Naszą ambicją jest uczyć inaczej, uczyć tak, by nauka była przyjemnością poznawania ciągle czegoś nowego

Marek Wawryniuk

Niniejsza publikacja dotyczy roli i znaczenia komputera w rozwoju twórczym dziecka niepełnosprawnego intelektualnie i zespołem ASPERGERA. Celem pracy jest ukazanie wpływu komputera na twórczy rozwój uczniów, kreatywność czy wiarę we własne możliwości. Jesteśmy świadkami wielkich przemian. Od kilku lat zachodzą one wprost na naszych oczach. W obecnej i przyszłej rzeczywistości gospodarki świata oczekują ludzi dobrze wykształconych, samodzielnych, niezależnych, biegłych w nowych technologiach.

Człowiek XXI wieku musi umieć się uczyć, być odważny, aktywny i twórczy, szybko reagować na bezustannie zmieniające się otoczenie.

Rozwój pedagogiki specjalnej nie może odbywać się w oderwaniu od rzeczywistości. W niej zarówno uczeń, jak i nauczyciel poddawani są wielorakim doświadczeniom spowodowanym ekspansją osiągnięć technicznych i związaną z nimi eksplozją informacji z różnych źródeł.

Dynamiczny rozwój nauki i techniki oraz doskonalący się proces nauczania i uczenia się wymusza krystalizowanie się nowych pomysłów związanych

z zastosowaniem różnych pomocy dydaktycznych, które wspomagałyby nauczyciela w indywidualizacji kształcenia, służyły treningowi w zdobywaniu wiedzy, doświadczeń i umiejętności, a także aktywizowały pracę uczniów. Jedną z koncepcji wykorzystania nowoczesnych środków dydaktycznych jest ta, która traktuje je jako narzędzie nauczyciela, mogące ulepszyć i ułatwić pracę nauczyciela. Takim narzędziem u schyłku XX wieku jest komputer wraz z właściwie dobranym oprogramowaniem.

Dowodzono, że uczniowie w takim stopniu interesują się nauczaniem, w jakim umożliwia ono rozwinięcie ich własnej aktywności. Uczniowie wykazują większe zainteresowanie danym problemem, jeśli mogą go rozwiązać sami, a nie tylko asystować przy jego rozwiązaniu. Nie wszystkie dzieci zadowolą się z pracy, gdy mają działać tradycyjnymi metodami. Jeśli ma to sprawić, że będą chętniej pracowały i pogłębiały swoją wiedzę, to przyjmijmy komputer za sprzymierzeńca i tylko dbajmy o rozsądne wykorzystanie czasu z użyciem tego nowoczesnego narzędzia.

Rozpowszechnianie się komputerów wywołało głębokie przeobrażenia w metodach pracy i bada-

niach naukowych oraz w przekazywaniu informacji słowem w całym współczesnym życiu.

Komputer w szkole jest cennym środkiem dydaktycznym pozwalającym skuteczniej rozwijać aktywność intelektualną uczniów na wszystkich etapach kształcenia. Chodzi więc o to, aby jego stosowanie służyło podstawowemu celowi nauczania: przygotowaniu do życia i działania w nowoczesnym społeczeństwie.

Wiemy, że tylko ćwiczenie czyni człowieka mistrzem. Dajmy więc szansę komputerowi w edukacji dzieci niepełnosprawnych. One się nigdy nie znudzą powtarzaniem tych samych czynności.

W czasie pracy z komputerem dziecko ma ciągły wpływ na to, co się dzieje na ekranie, może także z biegiem czasu samo ingerować w program i dostosowywać go do własnych potrzeb i możliwości. Atrakcyjność zadań przy komputerze jest tak duża, że dzieci potrafią mobilizować się do pracy, gdy perspektywa przyjemności jest tak bliska. Niewątpliwie wywołuje on pozytywną motywację do uczenia się, sprzyja zainteresowaniu nauką, pobudza aktywność własną ucznia. Rewalidacja tych dzieci, wsparta techniką komputerową, będzie przebiegać szybciej i efektywniej.

Na podstawie własnych doświadczeń stwierdzam, że nauczanie indywidualne wspomagane komputerem stwarza znakomite warunki dla rozwoju myślowo-twórczego uczących się dzieci sprawnych inaczej, oddziaływania na ich osobowość i ułatwia nabywanie różnorodnych umiejętności.

Zastosowanie komputera w kształceniu dzieci niepełnosprawnych intelektualnie oraz zespołem Aspergera powinno pojawiać się w sposób naturalny jako bardzo wygodne i nowoczesne narzędzie pracy. Wykorzystywanie programów multimedialnych w nauczaniu stanowi dla dzieci dużą atrakcję. Za pomocą różnych programów możemy rozwijać mowę dzieci, pomóc w nauce pisania, czytania lub liczenia. Chociaż zasadniczym zadaniem tych ćwiczeń jest utrwalenie reguł, zasad i rozwijanie sprawności. Użycie komputera pozwala wykonać te zadania szybciej, a wprowadzenie elementów zabawowych czyni je bardziej atrakcyjnymi i pożytecznymi dla rozwoju dziecka.

Ponieważ w swojej pracy zawodowej wykorzystuję komputer w edukacji specjalnej, z pełną odpowiedzialnością mogę stwierdzić, że jest on najbardziej zindywidualizowany zarówno pod względem tempa, czasu pracy, jak i stopnia wykonywanych ćwiczeń. Dzięki takiemu zróżnicowaniu zadań każde dziecko może odnieść sukces.

Warto też zaznaczyć, że każdorazowo praca z komputerem stanowi doskonały sposób na usprawnianie koordynacji wzrokowo-ruchowej i orientacji przestrzennej.

Należy również wspomnieć o aspekcie wychowawczym „lekcji komputerowych” w kształceniu specjalnym. Praca z komputerem stwarza wiele okazji do samokontroli i samooceny, a w przypadku pracy zespołowej uczy bezpośredniej współpracy - pobudza do dyskusji, stawia przed koniecznością wypracowania wspólnych rozwiązań, za które ponosi się zespołową odpowiedzialność. Różne programy komputerowe w nauczaniu indywidualnym służą zwłaszcza utrwaleniu umiejętności, stymulują do współzawodnictwa poprzez zawarte w nich elementy samooceny np. tabele zwycięzców. Zachęca to dzieci do podejmowania wysiłku na nowo w celu umieszczenia siebie coraz wyżej w skali porównań społecznych.

Współzawodnictwo nie jest natomiast wskazane, gdy chcemy uzyskać efekty w zakresie myślenia twórczego. Pobudzająco działają wtedy pochwały lub nagrody dostępne w komputerze np. w postaci krótkich animacji.

Komputer prawidłowo wykorzystywany w praktyce szkolnej, a w szczególności na „lekcjach rewalidacyjnych”, stwarza wiele nowych możliwości dla rozwoju myślenia twórczego uczniów. Można go więc uznać za niezwykle cenny, nowoczesny środek dydaktyczny na miarę naszych czasów.

Jako środek dydaktyczny komputer spełnia następujące funkcje w procesie dydaktycznym:

- **aktywizująco-motywująca**, jeśli wyzwala wszechstronną aktywność u uczniów i pobudza ich zainteresowania
- **poznawczo-twórcza**, jeśli służy jako środek wiedzy, tym bardziej cenne o ile uczeń korzysta z niego, rozwiązując napotkane sytuacje problemowe
- **ćwiczeniowa**, jeśli zadania wykonywane samodzielnie przez uczniów służą utrwalaniu wcześniej poznanych wiadomości i umiejętności
- **kontrolna**, jeśli podczas pracy z komputerem uczniowie poddawani są kontroli (także samokontroli) bieżącej i końcowej w celu niedopuszczenia do powstania zaległości i błędów
- **wychowawcza**, jeśli stwarza dobre warunki oddziaływania na osobowość uczniów
- **terapeutyczna**, jeśli umożliwia usuwanie zaburzeń rozwojowych.

Trzeba podkreślić, iż poprzez kontakt z komputerem dziecko „oswaja” się z nowoczesnym sprzętem elektronicznym. Owo „oswajanie”, zwane też alfabetyzacją komputerową, oznacza przełamanie strachu przed tym, co nowe, a następnie opanowanie wiadomości i umiejętności w zakresie obsługi komputera, a zwłaszcza korzyści z gotowych, multimedialnych i profesjonalnych programów.

Najpowszechniejszym celem staje się dążenie do łagodzenia cierpienia drugiego człowieka, do eliminowania skutków obciążeń dziedzicznych, usprawniania zaburzonych funkcji, wyrównywania braków.

Anna Baranowska
Magdalena Błochowicz
Marta Turska

Szkoła Podstawowa nr 3 im. M. Kopernika w Lipnie

Opowieści... chemicznej treści - innowacja pedagogiczna w grupie światlicowej

I Opis projektu innowacji pedagogicznej

Z początkiem roku szkolnego 2022/2023 w Szkole Podstawowej nr 3 im. Mikołaja Kopernika w Lipnie wdrożona została innowacja pedagogiczna. Jej pomysłodawczyniami są Anna Baranowska, nauczycielka chemii i biologii, autorka jednego ze zwycięskich projektów w XII edycji „Projektantów Edukacji” oraz Magdalena Błochowicz i Marta Turska - wychowawczynie świetlicy.

Innowacja „Opowieści... chemicznej treści” obejmuje zajęcia świetlicowe organizowane w pracowni chemicznej i jest innowacją metodyczno-organizacyjną. Polega na organizowaniu zajęć dla grupy uczniów w wieku 7 - 10 lat, którzy czas przebywania w świetlicy zamieniają w czas pełen odkryć i twórczej aktywności. Nowatorstwo polega na zastosowaniu chemii w praktyce i przedstawieniu jej w sposób atrakcyjny dla uczniów młodszych, połączeniu nauki z zabawą. Innowacja ma zachęcać uczniów do uczestnictwa w eksperymentach o charakterze badawczym (uczeń obserwuje, porównuje, bada, eksperymentuje, zadaje pytania, poszukuje odpowiedzi, analizuje, stawia hipotezę), a także do rozbudzenia zainteresowania w późniejszym etapie edukacyjnym chemią, biologią, fizyką. Jest to pierwsze spotkanie dzieci z chemią w tak profesjonalnie przygotowanym otoczeniu, gdzie po raz pierwszy dotkną próbek, założą biały

*Powiedz mi, a zapomnę, pokaż mi, a zapamiętam,
pozwól mi zrobić, a zrozumiem.*
Konfucjusz

fartuch i przeprowadzą proste doświadczenia pod fachowym okiem nauczycielki chemii. Uczniowie zapamiętują najwięcej w czasie samodzielnej eksploracji. Takie zajęcia dają dzieciom satysfakcję, zadowolenie, wiarę we własne możliwości.

Nauczanie metodą IBSE (Inquiry Based Science Education to nauczanie przedmiotów przyrodniczych przez dociekanie naukowe lub przez odkrywanie) daje uczniom możliwość ogólnego rozwoju. Poprzez zabawę dzieci uczą się efektywniej. W tej metodzie nauczyciel i uczeń stają się partnerami w nauce, a nauka staje się przyjemnością. Metoda IBSE uczy myślenia, pobudza ciekawość, zachęca do systematycznej nauki, zbierania informacji oraz motywuje. Najlepszym sposobem na zaspokojenie ciekawości są eksperymenty o charakterze badawczym. Wykonywanie nieskomplikowanych doświadczeń może rozwinąć u dzieci zainteresowania z zakresu nauk ścisłych.

II Założenia ogólne

Innowacja skierowana jest do uczniów klas młodszych (grupa świetlicowa).

Główne założenia pracy na innowacyjnych zajęciach:

- wykorzystanie metody IBSE w celu rozwijania samodzielności, spostrzegawczości, koncentracji uwagi, myślenia praktycznego i kreatywnego
- promowanie nauk przyrodniczych
- poszerzanie współpracy nauczycieli.

Niewątpliwie innowacja wpływa też na uatrakcyjnienie zajęć świetlicowych, na poszerzenie metod pracy, dzieci mają okazję już w młodszych klasach przyrzeć się pracy nauczyciela chemii, obejrzeć pracownię i specjalistyczny sprzęt.

III Cele innowacji

Cel główny: wspieranie indywidualnego rozwoju uczniów poprzez odkrywanie.

Cele szczegółowe:

- rozwijanie umiejętności logicznego myślenia, rozumowania, argumentowania i wnioskowania
- zachowanie zasad bezpieczeństwa w pracy
- swobodne posługiwanie się sprzętem i szkłem laboratoryjnym potrzebnym do wykonania doświadczeń i eksperymentów
- zachęcanie do samodzielnego odkrywania przez eksperymentowanie
- przygotowanie uczniów do przyswajania wiedzy biologicznej, chemicznej, fizycznej.

IV Metody i formy

a) Metody:

- oparte na obserwacji (oglądowe) - pokaz i pomiar;
- oparte na słowie (werbalne) - pogadanka, opis, dyskusja
- oparte na działalności praktycznej uczniów - metoda laboratoryjna i zajęcia praktyczne.

b) Formy:

- indywidualna
- zbiorowa - dzieci pracują wspólnie
- zespołowa - dzieci pracują w zespołach.

Dzieci z grupy świetlicowej podczas zajęć innowacyjnych

V Przewidywane osiągnięcia (korzyści wdrożenia innowacji)

Uczniowie:

- zdobywają wiedzę w sposób kreatywny

- uczą się logicznego myślenia, rozumowania, argumentowania i wnioskowania.

Nauczyciel:

- wykorzystuje nowe metody pracy, doskonali w ten sposób swój warsztat pracy
- jest mentorem, który zachęca i wspomaga uczniów w rozwoju.

VI Ewaluacja

W celu uzyskania informacji zwrotnej nauczyciel przeprowadzi:

- rozmowy grupowe z uczniami
- obserwacje podczas zajęć
- ankietę dotyczącą zajęć dla uczniów.

Szczegółowa analiza wyników ankiety, przeprowadzonych rozmów i obserwacji podczas zajęć pozwoli ocenić stopień realizacji zamierzonych celów. Działania te pomogą wyciągnąć wnioski, zaplanować pracę i ewentualnie zmodyfikować metody pracy.

VII Spodziewane efekty

Uczeń:

- zdobędzie umiejętność przeprowadzania prostych eksperymentów
- zdobędzie umiejętność współpracy w zespole
- będzie rozwijał ciekawość poznawczą i kreatywność
- zwiększy zainteresowanie chemią oraz innymi przedmiotami przyrodniczymi.

Nauczyciel:

- będzie doskonalił warsztat pracy, poszukiwał nowych metod.

VIII Podsumowanie

Niniejsza innowacja ma na celu zaprezentowanie korzyści płynących z wykorzystania metody IBSE w nauczaniu chemii oraz innych przedmiotów przyrodniczych.

Bibliografia:

- D. Szewczyk-Bąkowska, A. Kwiek, I. Markowska, P. Ziaja, A. Kołodziejska, K. Koczorowska, M. Kokosza, B. Siwiec, R. Sidoruk-Sołoducha, P. Waćkowska, E. Milewska, B. Rzeźniczak-Tkaczyńska, A. Kapusta, A. Chałupa, E. Zalewska, E. Strzelec, „Paleta natury” - materiały szkoleniowe metoda IBSE, Centrum Chemii w Małej Skali, Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń w Warszawie 2019
- <http://alesny.pl/czym-jest-metoda-ibse/>

Komputer w laboratorium fizyczno-chemicznym

Innowacja pedagogiczna

Fizyka i chemia są bardzo interesującymi dziedzinami nauki, które za pośrednictwem liczb, wzorów oraz doświadczeń starają się wyjaśnić, jak funkcjonuje otaczający nas świat. Dzięki programom komputerowym można poszerzyć i uzupełnić wiedzę z fizyki i chemii, a także przeprowadzić symulacje eksperymentów.

Trudny dla uczniów i nauczycieli czas w dobie pandemii prowadził do refleksji oraz szukania nowych rozwiązań również w edukacji. Trafnym uzupełnieniem zajęć szkolnych online mogą okazać się aplikacje, które nie tylko tłumaczą teorie, ale pozwalają także sprawdzić, jak działają one w praktyce – dzięki możliwości wyznaczania grafów, wykresów, diagramów i przeprowadzenia doświadczeń. W tym celu został opracowany program innowacji pedagogicznej *Komputer w laboratorium fizyczno-chemicznym* adresowany do uczniów klas ósmych i siódmych, którzy chcą poszerzyć swoją wiedzę lub uzupełnić jej braki. Dzięki narzędziom informatycznym uczniowie mogli tworzyć atrakcyjne animacje i symulacje, rozwiązywać zadania i rysować wykresy, a nawet przeprowadzać eksperymenty.

Podczas lekcji online oraz zajęć stacjonarnych w Szkole Podstawowej nr 13 w Bydgoszczy zostały wykorzystane programy komputerowe: Graph 4., Rzynek Fizyk, Algodoo, eFizyka, Symulacje zjawisk fizycznych i reakcji chemicznych. Podjęte działania miały na celu rozwijać zainteresowanie uczniów fizyką, chemią i informatyką. Korelacja międzyprzedmiotowa pozwoliła skierować uwagę uczniów na pozytywne zastosowanie komputera oraz Internetu. Program innowacji może być realizowany zarówno na lekcjach online, jak również na zajęciach stacjonarnych w szkole. Niniejsza innowacja programowo-metodyczna wzbudziła zainteresowanie uczniów. Realizowane były treści nauczania z podstawy programowej fizyki, chemii, tj. wykonywanie i opisywanie

doświadczeń oraz zapisywanie wzorów chemicznych, zapisywanie równań reakcji i rozwiązywanie zadań z działów: Ruch i siły, Elektryczność, Magnetyzm, Ruch drgający i fale, Optyka, Reakcje chemiczne, Woda i roztwory wodne, Kwasy i wodorotlenki, Sole, Substancje chemiczne o znaczeniu biologicznym, a także treści nauczania z podstawy programowej informatyki tj. wykorzystywanie aplikacji komputerowych, przygotowywanie dokumentów, prezentacji, diagramów, wykresów, wykorzystywanie sieci komputerowych do wyszukiwania informacji z wybranych dziedzin nauki, rozwiązywania zadań rachunkowych z programu nauczania z różnych przedmiotów w zakresie szkoły podstawowej, z codziennego życia oraz implementacji wybranych algorytmów w arkuszu kalkulacyjnym.

Treści programu wykraczające poza podstawę programową:

- 1) Mnożenie wektorów.
- 2) Drgania swobodne i tłumione.
- 3) Dyfrakcja na dwóch szczelinach.
- 4) Efekt Dopplera.

Umiejętności kluczowe rozwijane w ramach kształcenia ogólnego:

- 1) sprawne komunikowanie się w języku polskim,
- 2) sprawne wykorzystywanie narzędzi matematyki w życiu codziennym, a także kształcenie myślenia matematycznego,
- 3) poszukiwanie, porządkowanie, krytyczna analiza oraz wykorzystanie informacji z różnych źródeł,
- 4) kreatywne rozwiązywanie problemów z różnych dziedzin ze świadomym wykorzystaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki,
- 5) rozwiązywanie problemów, również z wykorzystaniem technik mediacyjnych,
- 6) praca w zespole i społeczna aktywność,
- 7) aktywny udział w życiu kulturalnym szkoły, środowiska lokalnego oraz kraju.

dr Malwina Mikołajczak-Lutrzykowska

Zespół Szkół Muzycznych im. Karola Szymanowskiego w Toruniu

Rola rodziców w edukacji muzycznej dziecka

Mój związek z kształceniem muzycznym trwa już 27 lat, począwszy od nauki w szkole muzycznej I i II stopnia, potem w Akademii Muzycznej (studia licencjackie, magisterskie, doktoranckie), skończywszy na obecnie 10-letnim stażu pracy jako nauczyciel. Z biegiem lat coraz bardziej doceniam rolę rodziców/opiekunów w tej trudnej drodze, jaką jest rozwój talentu młodego człowieka. Jestem bardzo wdzięczna moim rodzicom za wsparcie, którym mnie obdarzali przez wiele lat nauki. Teraz, jako nauczyciel gry na skrzypcach, staram się przekazywać rodzicom moich uczniów, jak ważną rolę pełnią w edukacji muzycznej swoich dzieci. Zaangażowany, wspomagający rodzic to szczęśliwe i harmonijnie rozwijające się dziecko.

PROSZĘ PANI, MÓJ SYN ĆWICZY SAM, JA SIĘ NA TYM NIE ZNAM

Jak często my, nauczyciele, słyszymy te słowa wypowiedziane przez rodziców naszych uczniów wtedy, gdy prosimy ich o wsparcie swoich pociech w pracach domowych? Kiedy rozpoczynam współpracę z uczniem klasy pierwszej, rozpoczynam jednocześnie współpracę z jego rodzicami. W tym momencie ma swój początek proces uświadamiania, jak wygląda w rzeczywistości ścieżka rozwoju młodego adepta sztuki. Już sam fakt, iż dziecko trafiło na badanie przydatności i dostało się do szkoły muzycznej oznacza, że rodzic jest gotowy, aby je wspierać. Przecież to właśnie rodzic wzbudził w dziecku zamiłowanie do muzyki, on przyprowadził na egzamin wstępny, nierzadko pomagał w wyborze instrumentu, jest zatem gotów, by iść wspólnie z dzieckiem „muzyczną drogą”.

CO MOGĘ ZROBIĆ, ABY POMÓC?

Jest wiele aspektów dotyczących nauki gry na instrumencie, w których rodzice mogą wspomagać swoje dzieci. Zauważmy, że nasze pociechy w pierwszych latach nauki w ogólnokształcącej szkole podstawowej bazują przede wszystkim na umiejętnościach

i wiedzy zdobytej w domu lub w przedszkolu (mówienie, liczenie, znajomość liter, czasem czytanie) i te zasoby rozwijają. Natomiast w szkole muzycznej sprawy mają się zgoła odmiennie. Dziecko musi odnaleźć się w nowej, nieznanej rzeczywistości, poznać język muzyczny, zapis nutowy oraz zagłębić się w świat wyobraźni i emocji, które są nieodłącznym elementem wykonawstwa artystycznego. W tych wyzwaniach powinni towarzyszyć rodzice tak, jak wspierali swoje dzieci w nauce nowych umiejętności w ich pierwszych latach życia (nauka siadania, chodzenia, mówienia itp.).

ABC ĆWICZENIA W DOMU

„Najważniejszą kwestią wymagającą wsparcia ze strony rodziców jest domowe ćwiczenie gry na instrumencie, przy czym zaangażowanie rodzica dotyczy dwóch ważnych elementów: inicjowania rozpoczęcia ćwiczenia oraz dbania o to, aby cechowało się ono odpowiednią jakością”¹. Całkowicie zgadzam się ze słowami Piotra Dylewskiego i Jarosława Mirkiewicza - autorów *Poradnika dla rodziców dzieci rozpoczynających naukę w szkole muzycznej*. To właśnie rodzice kształtują w dziecku dobre nawyki ćwiczeniowe na przyszłość. Praca przy instrumencie z własnym dzieckiem wymaga od rodziców ogromnej cierpliwości i kontynuowania zagadnień poruszonych na lekcji przez nauczyciela. Aby w pełni rozwinąć talent, należy systematycznie i z wielką dokładnością realizować zalecenia pedagoga w trakcie codziennych ćwiczeń w domu. Jednak bardzo ważny jest fakt, iż małe dzieci nie potrafią skupić się tylko na jednym elemencie i szybko się nudzą, dekoncentrują, dlatego rodzic powinien reagować na zachowanie dziecka, na jego zmęczenie i planować długość ćwiczeń, także przerw. Z biegiem lat oczywiście czas ćwiczenia będzie moż-

1. P. Dylewski, J. Mirkiewicz, *Poradnik dla rodziców dzieci rozpoczynających naukę w szkołach muzycznych*, wyd. CENSA, Warszawa 2014, s. 15.

na wydłużać. Bardzo ważne jest również rozwijanie w dziecku systematyczności oraz pozytywnego nastawienia, pamiętajmy że dobre ćwiczenie sprawi, że nasze dziecko będzie coraz lepsze, będzie coraz piękniej grać i osiągać sukcesy.

Dziecko to mały człowiek, tak, jak i my, dorośli, ma prawo do kryzysów oraz tzw. gorszych dni. Tu znów ważna jest rola rodzica, to on powinien nauczyć dziecko, jak pokonywać trudności, co zrobić, aby odzyskać radość z realizowania swojej pasji. Pokazanie dziecku, że czasem warto zrobić coś dla przyjemności, np. zabawa z kolegami czy pójście do kina, nie jest niczym złym, wręcz przeciwnie. Wszyscy wiemy przecież, że odprężony umysł i wypoczęte ciało z większą ochotą podejmują nowe wyzwania.

Drogi Rodzicu, zaplanuj dobrze ćwiczenie swojego dziecka, aby było jak najbardziej efektywne. Nie odkładaj ćwiczeń na koniec dnia, kiedy dziecko jest już zmęczone i nie może się skoncentrować. Należy planować w codziennym grafiku czas na ćwiczenie. Oczywiście jest, że uczeń szkoły podstawowej nie zrobi tego sam, to rodzic powinien dopilnować, aby praca z instrumentem odbywała się wtedy, kiedy dziecko jest najedzone i w pełni sił. Wspaniale jest, kiedy mamy możliwość zapewnić dziecku osobne pomieszczenie do ćwiczeń. W pokoju, w którym pracujemy z dzieckiem, powinien panować porządek. Unikajmy też elementów rozpraszających, takich jak włączony komputer czy telewizor. Należałoby również poprosić innych domowników, aby nie przeszkadzali dziecku w ćwiczeniach. Dobrze byłoby także przypomnieć dziecku o skorzystaniu z toalety, umyciu rąk i przygotować mu coś do picia.

W pierwszych latach edukacji rodzic powinien odczytywać dziecku notatki zapisane w zeszycie przez nauczyciela lub dopilnować, aby je samodzielnie odczytywało, każdorazowo przed ćwiczeniem. Do zadań rodzica należy również zapewnienie dziecku materiałów do nauki. Mowa tu przede wszystkim o wysokiej klasy instrumencie, którego brzmienie zachęca do gry, inspirowa, rozwija wyobraźnię muzyczną, a także o akcesoriach, takich jak pulpit (by dziecko mogło ćwiczyć z należytą postawą), metronom (aby gra była precyzyjna, rytmiczna i uporządkowana) oraz słowniczek muzyczny (by umożliwić dziecku zrozumienie wszystkich określeń i oznaczeń znajdujących się w nutach). W późniejszych latach edukacji muzycznej dziecka bardzo ważne jest także inwestowanie we wszelkiego rodzaju warsztaty i kursy muzyczne,

na których młody artysta uczy się innego spojrzenia na muzykę od różnych pedagogów, a także poznaje środowisko artystyczne, co w tej dziedzinie sztuki jest bardzo ważnym elementem osiągnięcia sukcesu.

Rodzice moich uczniów często pytają mnie, jak mogą wspierać swoje dzieci w codziennych ćwiczeniach. Przede wszystkim powinni brać aktywny udział w lekcjach gry na instrumencie, szczególnie w pierwszych latach edukacji, by zrozumieć, na czym polega poprawna gra. Rodzice powinni również znać cel ćwiczenia (wyznaczony przez nauczyciela) i do tego celu dążyć wspólnie z dzieckiem. Wsparcie może polegać także na optymistycznym podejściu do pokonywania trudności i docenianiu nawet najmniejszych postępów w grze.

Kolejna ważna cecha „rodzica wspierającego” to dbałość o formę psychiczną i fizyczną dziecka w sytuacji występu publicznego. W dniu popisu czy egzaminu warto zwolnić dziecko z kilku zajęć, aby podczas koncertu było wypoczęte i mogło dać z siebie wszystko. Rodzice winni zachować spokój, ponieważ stres przenosi się na dzieci oraz dać dziecku do zrozumienia, że już samo jego wyjście na estradę, a nie efekt finalny sprawia, iż są z niego dumni.

Jako podsumowanie chciałabym przytoczyć fragment wspomnianego wcześniej *Poradnika dla rodziców*:

„Idealny rodzic ucznia szkoły muzycznej, kto to taki?”

1. Zajęcia dziecka związane z nauką w szkole muzycznej są dla niego ważne (...).
2. Zachowuje umiar i rozsądek w ilości zajęć pozaszkolnych (...).
3. Tworzy dziecku warunki sprzyjające nauce (...).
4. Sprawuje opiekę nad rozwojem muzycznym dziecka (...).
5. Współpracuje z pedagogami (...).
6. Ma realistyczne oczekiwania wobec dziecka (...).
7. Jest cierpliwy i wytrwały (...).
8. Tworzy okazje do jak najczęstszego kontaktu z żywą muzyką (...)”².

Choć podobno na świecie nie ma ideałów, to ja życzę wszystkim nauczycielom nie idealnych uczniów, lecz idealnych rodziców, bo wtedy nasza praca jest tylko i wyłącznie przyjemnością. A rodzicom życzę wytrwałości, bo zawsze warto inwestować w rozwój osobowości i talentu dzieci.

2. Tamże, s. 34-35.

Kształcenie zawodowe

zestawienie bibliograficzne w wyborze

KSIĄŻKI

1. Edukacja a rynek pracy: od procesów do efektów kształcenia: praca zbiorowa / pod red. Ewy Wiśniewskiej, Małgorzaty Jagodzińskiej, Kingi Przybyszewskiej. - Płock: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej, 2012.
2. Elementy cyfryzacji edukacji z elementami modyfikacji kształcenia zawodowego / Kazimierz Mikulski. - Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2015.
3. Kreatywność w systemie edukacji / redakcja naukowa Jan Fazlagić; [współpraca: Agnieszka Rybińska]. - Dodruk wydania 2019. - Warszawa: Wydawnictwo FRSE, 2020. [szkolnictwo a rynek pracy]
4. Kształcenie zawodowe: dylematy i perspektywy / redakcja naukowa Beata Mydłowska. - Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2019.
5. Mobilność edukacyjno-zawodowa uczniów szkół zawodowych / Wioleta Duda. - Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji, 2018.
6. Społeczno-edukacyjny potencjał szkoły a rynek pracy / redakcja naukowa Monika Christoph, Sonia Wawrzyniak. - Wydanie I. - Poznań: UAM Wydawnictwo Naukowe, 2020.
7. Szkolnictwo branżowe w nowym prawie oświatowym / [redakcja merytoryczna Lidia Marciniak, Elżbieta Piotrowska-Albin]. - Stan prawny na 30 kwietnia 2017 r. - Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2017.
8. Uczniowie szkół podstawowych i kształcących w zawodzie wobec swojej przyszłości edukacyjno-zawodowej / Joanna Kozielska. - Wydanie I. - Poznań: UAM Wydawnictwo Naukowe, 2021.
9. Wykształcenie zawodowe: perspektywa systemu edukacji i rynku pracy / redakcja naukowa Urszula Sztanderska, Elżbieta Drogosz Zabłocka. - Warszawa: Wydawnictwo FRSE, 2019.
2. Edukacja i biznes - idealne partnerstwo na rzecz rozwoju zawodowego / Katarzyna Szewczyk // Hejnał Oświatowy. - 2018, nr 1, s. 33-35
3. Filozofia edukacji zawodowej w systemie dualnym / Magdalena Mazik-Gorzelańczyk // Meritum. - 2017, nr 1, s. 42-47
4. Jak wdrażać Zintegrowaną Strategię Umiejętności w szkole? / Jarosław Kordziński // Monitor Dyrektora Szkoły. - 2021, nr 115, s. 14-18
5. Kompetencje i kwalifikacje absolwentów szkół zawodowych a potrzeby pracodawców / Urszula Jeruszka // Meritum. - 2017, nr 1, s. 9-17
6. Kształcenie zawodowe w polskim systemie oświaty / Ewa Norkowska // Monitor Dyrektora Szkoły. - 2018, nr 8, s. 21-25
7. Kwalifikacje w zawodzie i kompetencje kluczowe - jak je rozwijać i doskonalić wśród uczniów? / Wiesława Majewska // UczMy. - 2017, nr 3, s. 55-58
8. Nowa formuła szkolnictwa zawodowego: co się zmienia i jakie są tego konsekwencje / Magdalena Mikoś-Korzeń // Monitor Dyrektora Szkoły. - 2017, nr 76, s. 46-49
9. Nowe uregulowania prawne w kształceniu zawodowym / Ewa Norkowska // Monitor Dyrektora Szkoły. - 2019, nr 3, s. 47-50
10. Organizacja szkoleń branżowych dla nauczycieli kształcenia zawodowego obowiązkiem dyrektora szkoły / Bogusława Bebak // Hejnał Oświatowy. - 2021, nr 1, s. 21-24
11. Pięć lat programu Start do Kariery / Katarzyna Merska ; rozmawia Edyta Detz // Sygnał. - 2019, nr 5, s. 12-14
12. Prognoza zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego / Jan Lewandowski // Monitor Dyrektora Szkoły. - 2019, nr 6, s. 50-52
13. Współczesne problemy kształcenia zawodowego w Polsce / Franciszek Szlosek // Meritum. - 2017, nr 1, s. 2-8
14. Wykorzystanie Branżowych Symulacji Biznesowych Revas do praktycznej nauki przedmiotów zawodowych / Monika Wróbel // Hejnał Oświatowy. - 2021, nr 4, s. 23-26

ARTYKUŁY Z CZASOPISM

1. Działalność innowacyjna szkoły zawodowej elementem rozwijania u uczniów kompetencji przyszłości / Bogusława Bebak, Monika Wróbel // Hejnał Oświatowy. - 2021, nr 11, s. 25-27

Konferencja
Mobbing w szkole.
Działania w kierunku wsparcia
psychologicznego nauczycieli

- Czym jest mobbing?
- Jak reagować w sytuacji bycia świadkiem lub ofiarą mobbingu?

Kujawsko-Pomorskie
Centrum Edukacji Nauczycieli w Toruniu
zaprasza na wojewódzką konferencję online

25 kwietnia 2023 r.

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Toruniu
jest Jednostką Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego

KUJAWSKO-POMORSKIE
CENTRUM EDUKACJI NAUCZycIELI
W TORUNIU

OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA

EDUKACJA W CYFROWYM WYMIARZE

PRZYSZŁOŚĆ JEST DZIŚ

11. EDYCJA

ZAPISZ SIĘ

6 czerwca 2023 r.

KUJAWSKO-POMORSKIE CENTRUM EDUKACJI NAUCZycIELI WE WŁOCŁAWKU
AKREDYTOWANA WOJEWÓDZKA PLACÓWKA DOSKONAŁENIA

ul. Nowomiejska 15A, 87-800 Włocławek, tel. 54 231 33 42, fax. 54 412 10 98, e-mail. kpcen@cen.info.pl

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku
jest Jednostką Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Województwo
Kujawsko-Pomorskie

Publiczne, wojewódzkie, akredytowane placówki
doskonalenia zawodowego nauczycieli prowadzone
przez Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Kujawsko-Pomorskie
Centrum Edukacji Nauczycieli
w Bydgoszczy

ul. Jagiellońska 9
85-067 Bydgoszcz, PL

stac. 52 349 31 50, fax 52 349 31 03
kom. 697 011 842

www.cen.bydgoszcz.pl
info@cen.bydgoszcz.pl

www.facebook.com/kpcenbydgoszcz

Kujawsko-Pomorskie
Centrum Edukacji Nauczycieli
w Toruniu

ul. Henryka Sienkiewicza 36
87-100 Toruń, PL

stac. 56 622 77 47, fax 56 622 31 81
kom. 881 931 025

www.kpcen-torun.edu.pl
kpcen_torun@kpcen-torun.edu.pl

www.facebook.com/kpcentorun

Kujawsko-Pomorskie
Centrum Edukacji Nauczycieli
we Włocławku

ul. Nowomiejska 15A
87-800 Włocławek, PL

stac. 54 231 33 42, fax: 54 412 10 98
kom. 531 431 086

www.cen.org.pl
kpcen@cen.info.pl

www.facebook.com/kpcenwloclawek

